

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R. P. Fr. Ioannis Poncii, Corcagia-Hiberni, Ordinis Ff.
Minorvm, Sacræ Theologiæ Lectoris Ivbilati, Olim in
Collegio Romano S. Isidori Primarij Professoris;
Philosophiæ Ad Mentem Scoti Cvrsvs Integer**

Poncius, Joannes

Lugduni, 1659

Disputatio XV. De Relatione.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95688](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95688)

Dices: punctum non est aliquid completum, sed incompletum, quamvis non includatur in linea ut pars, sed ut conditio necessario requisita ad copulandas partes: ergo quamvis linea non includatur in superficie, nisi ut aliquid copulans suas partes, tamen erit quid incompletum non secus ac punctum.

Probabile est lineam & superficiem non esse entia completa.

Respondeo, propter hæc posse probabilissime defendi oppositum conclusionis, nempe lineam & superficiem non esse veras species & completas quantitates, ut sic, quæ est ens completum. Negatur tamen consequentia, & disparitas est, quod punctum habeat tantum rationem termini copulantis, & propterea indirecte tantum habet reduci ad prædicamentum istius rei, cuius partes copulare debet. Linea vero, & superficies præter rationem termini copulantis, quem habent ut sunt indivisibiles, habent divisibilitatem quantitativam, ratione cuius ut tales sunt entia completa per se quanta, licet, ut indivisibiles, sint entia incompleta.

83. *Obiicies primo*: una species non includitur essentialiter in alia specie sibi opposita: sed linea includitur essentialiter in superficie, & utraque in corpore: ergo non sunt diversæ species.

Respondeo distinguendo maiorem: essentialiter, id est tanquam pars essentialis, transeat; quamvis hoc ipsum non sit certum, quia multi non adeo improbabiler tenent mixtum constitui intrinsicè & essentialiter ex elementis, quæ tamen distinguuntur specie ab illo, & opponuntur ipsi: essentialiter, id est tanquam aliquid ex natura sua requisitum ut sit, nego maiorem, & similiter distinguo minorem.

Obiicies secundo: duæ superficies sunt penetrabiles, & idem est de duabus lineis: ergo non sunt quantitates. *Respondeo* distinguendo antecedens: si appliciter quatenus indivisibiles, nego: si quatenus divisibiles, concedo antecedens, & distinguo etiam consequens: quatenus sunt indivisibiles, concedo; quatenus divisibiles, nego.

Linea superficies, corpus sunt species infinitæ.

Quæres utrum corpus, superficies, & linea sint species infimæ vel subalternæ. *Respondeo* cum communissima sententia, esse infimas, quia non habent sub se alias species.

Dices: linea curva & recta distinguuntur specie, sicut & superficies concava & plana. *Respondeo* negando antecedens, quia differunt tantum accidentaliter sicut homo albus & homo niger: eadem enim linea quæ est curva, potest esse recta, & e contra.

QVÆSTIO VLTIMA

De proprietatibus Quantitatis.

Prima proprietas Quantitatis non habere contrarium.

84. *Prima est* non habere contrarium, & hæc communis est ipsi cum substantia, & patet quia nulla est forma, per quam expellatur quantitas à suo subiecto: ergo non habet contrarium proprie loquendo. Probatur consequentia, quia contraria proprie loquendo nata sunt se invicem expellere ab eodem subiecto inhaerentis.

Secunda non suscipere magis & minus.

Secunda proprietas, etiam communis ipsi cum substantia, est non suscipere magis & minus: licet enim possit extendi, & diminui quoad extensionem, non tamen potest intendi aut remitti, sicut potest calor: neque enim sicut aqua dicitur esse magis & minus calida, ita homo dicitur esse magis aut minus quantus, saltem quoad intensionem. *Dices*: sicut ex eo quod plures gradus coloris essent in eodem subiecto, diceretur illud subiectum magis & intensius calidum; quare ex eo quod essent plures partes quantitatis in eodem subiecto non diceretur magis quantum quoad intensionem?

Respondeo, quia cum subiectum dicitur habere intensiorem formam, quando potest perfectiorem intensius effectum producere, aut quando forma communicat ipsi perfectiorem intensius effectum formalem. Sed ex eo quod quantitas maior, seu plurimum partium sit in subiecto, neque subiectum potest perfectiorem effectum intensius producere, ut patet, neque recipit effectum formalem perfectiorem intensius, non enim recipit alium effectum quam impenetrabilitatem, aut extensionem partium in ordine ad locum, sed eandem omnino impenetrabilitatem haberet à duabus partibus quam haberet à centum: ergo

quoad impenetrabilitatem non reciperet perfectiorem effectum intensius. Extensio autem maior in ordine ad locum non est perfectior effectus intensius, sed extensius, ut patet.

Tertia proprietas est esse æquale vel inæquale, & hanc dicit Philosophus maxime propriam, quia omni & soli convenit. Debet autem intelligi de æqualitate & inæqualitate in rigore, quam scilicet habent res in extensione partium impenetrabilium; alias unus calor dicitur æqualis alteri, & unus Angelus dicitur inæqualis in perfectione alteri Angelo.

Tertia proprietas est æquale.

Quarta proprietas est habere positionem partium in ordine ad locum: quod debet intelligi de aptitudine, quam habet quantitas ad occupandum locum circumscriptivæ.

Quarta habere positionem partium in loco.

Quinta est esse mensuram, hoc est aptum ad certificandum de magnitudine molis alicuius.

Quinta est esse mensuram.

Sexta est esse divisibile in partes impenetrabiles.

Præter quas forte sunt alia proprietates, ut rarum & densum, asperum & lene: quamvis enim Philosophus non fecerit mentionem de illis, non propterea sequitur quod non sint, quia non voluit omnes eius proprietates numerare.

DISPUTATIO XV.

DE RELATIONE.

EQVOR hic ordinem Philosophi, qui prius tractare voluit de Relatione, quam de Qualitate, quod in præcedentibus multa dixerit, ad quorum notitiam valde conducere tractatus de Relatione.

QVÆSTIO I.

Quid sit Relatio Prædicamentalis huius Prædicamenti, & de variis Relationum divisionibus

1. *Relativa* sunt quæ referuntur & ordinantur ad aliud, & *Correlativa* sunt quæ ad se invicem referuntur, & ordinantur, ut Pater & Filius, duo similia inter se: illud vero, quo mediante formaliter relatum refertur, est relatio. Quia verò quædam sunt quæ necessariò & ex natura sua ita referuntur ad aliud, ut non possint esse quin referantur & ordinentur, quia habent necessariam connexionem cum sua relatione, ut scientia refertur ad obiectum, potentia ad actum, creatura ad creatorem; quædam verò referuntur accidentaliter tantum, ita scilicet ut possint non referri, ut Petrus refertur per modum causæ ad Paulum & per modum similis ad Ioannem: Hinc relatio ut sic, potest dividi in relationem identitatem realiter suo fundamento, & in relationem distinctam realiter à suo fundamento.

Quid relatum, quid correlatum.

Rursus quia ex relationibus distinctis realiter à fundamento quædam sunt, quæ necessariò surgunt posito fundamento & termino, & aliquo alio priori ad ipsas relationes, quod non sit actio productiva earum, ut est similitudo duorum alborum, & æqualitas duorum quantorum; quædam verò alia, quæ non necessariò sic oriuntur, ut est unio materiæ ad formam; propterea relatio separabilis à fundamento potest dividi in relationem intrinsicè aduenientem, & extrinsecus aduenientem intelligendo per relationem intrinsicè aduenientem, illam quæ licet accidentaliter sit fundamento, necessariò tamen sequitur ad aliquid prius, quod non sit actio productiva eius: & per relationem intrinsicè aduenientem illam, quæ accidentaliter etiam est fundamento, sed non tamè necessariò sequitur ad aliquid prius, quod non sit actio productiva eius. Neque in hoc est aliqua difficultas præter illam, quæ est, utrum dentur huiusmodi relationes extrinsecus aduenientes, de quo postea.

2. *Nota secundo*, relationes communiter dividi in transcendentales, & prædicamentales. In explicatione autem membrorum huius divisionis mire dissentiant Aristoteles, Caietanus, quem sequitur Fonseca, Combes, & Masius, dicit transcendentem esse, quæ respicit terminum talis.

Quid sit relatum, quid correlatum.

terminum non pure tanquam terminum, sed potius tanquam causam vel receptum, vel effectum, vel alio modo; sicut actus vitalis respicit obiectum, tanquam causam formalem, saltem extrinsecam; potentia vitalis actum. Relatio vero prædicamentalis secundum ipsum est quæ respicit terminum pure sub ratione termini absque dependentia ullius causalitatis, vt similitudo.

Sed hæc explicatio non placet, quia terminus similitudinis est tam bene causa formalis specificans ipsam, quæ actus est causa formalis relationis transcendentalis, quam dicit potentia vitalis, verbi gratia intellectus ad intellectum: ergo si relatio respiciens aliud tanquam causam formalem, sicut potentia vitalis respicit actum, sit transcendentalis, similitudo, & idem est de quocumque respectu, erit transcendentalis. Præterea relatio filij ad patrem, quam admittunt hi Authores esse prædicamentalem, & non transcendentalem, respicit terminum suum, scilicet patrem vt causam, ergo non sufficienter distinguitur transcendentalis relatio à prædicamentali per hoc, quod respiciat terminum, vt causam.

Dices cum *Ponsica*, quod relatio filij non respiciat terminum vt causam, sed filium per relationem paternitatis. *Contra*, nec potentia, aut actus vitalis respiciunt obiectum, vt causam ipsa per aliquam relationem, quia secundum aduersarios maxime, obiectum non dicit relationem ad potentiam, aut actum.

3. *Suarez disp. 47. Met. sect. 4.* dicit respicere non pure terminum, per quod distinguitur transcendentalis a prædicamentali, & est ita referre subiectum ad terminum, vt aliquid aliud faciat aut exerceat circa ipsum. Sic potentia ita refertur ad actum, vt nata sit ipsum producere; & actus ita refertur ad obiectum, vt natus sit ipsum representare; & denique ita vnus respicit terminum, vt coniungat suum subiectum cum ipso.

Sed *contra*, quia similitudo etiam, quæ est relatio prædicamentalis, ita refert ad terminum, vt etiam suo modo coniungat suum subiectum cum illo, scilicet similitudinariæ.

Confirmatur, quia actus amoris nihil facit circa obiectum, quam determinare potentiam formaliter ad illud amandum: sed similitudo similiter determinat suum subiectum ad esse simile termino: ergo vtrumque æque pure respicit terminum.

Deinde supponit falsum, vnionem & actionem esse respectum transcendentalem. *Propterea* ex hac explicacione non colligitur cur relatio transcendentalis non pertinet ad prædicamentum aliquod particulare.

4. Alij dicunt, vt *Auerſa*, transcendentalem esse, quæ est de essentia rei relatæ; prædicamentalem, quæ non est. Sed *contra*, quia relatio, quam dicit materia ad formam, non est de essentia eius; nec relatio intellectus ad intellectum est de essentia intellectus; & tamen secundum omnes sunt transcendentes: ergo. Probat maior ex principio sapientis posito, quod respectus non possit esse de essentia absoluti.

Arriga dicit relationem transcendentali esse illam, quæ est ita de essentia subiecti, vt sit ipsi adæquate identificata; prædicamentalem vero, quæ non est adæquate identificata: colligi autem potest ex ipsius doctrina an sit adæquate identificata, aut non, ex eo quod fundamentum possit esse sine illa, aut non possit: si potest, non erit adæquate identificata si non potest, erit.

Hæc doctrina in primis supponit quod relatio prædicamentalis non sit distincta realiter ab extremis simul sumptis, si enim esset sic distincta, nec adæquate nec inadæquate, identificarentur fundamento, vt patet. Deinde secundum hanc sententiam actio non esset prædicamentalis, quia non esset adæquate identificata fundamento, quod tamen est falsum, cum sit relatio de prædicamento actionis.

5. Itaque existimo relationem transcendentali esse eam, quæ identificatur realiter rei relatæ per ipsam; & prædicamentali esse, quæ rei relatæ non identificatur: quare diuisio relationis in transcendentali, & prædicamentali coincidit cum illa prima, quam posui. Probat hoc

tum ex reiectione aliarum explicationum, tum quia per hoc sufficienter distinguuntur inter se: tum etiam quia ex hoc patet cur relationes transcendentes non ponuntur in eodem prædicamento cum prædicamentali, nec in aliquo determinato prædicamento; nam quia identificantur realiter suis fundamentis, debent reduci ad prædicamenta suorum fundamentorum, & non poni in aliquo alio: & hinc etiam congruentissime vocantur transcendentes, quia scilicet non ponuntur in aliquo prædicamento determinato, sed quædam ponuntur in prædicamento substantiæ, quædam ponuntur in prædicamento quantitatis, quædam in cæteris.

Dices hinc sequeretur quod omnis relatio non identificata fundamento, deberet esse prædicamentalis, & consequenter de prædicamento *Ad aliquid*: sed hoc est contra nos, quia relationes extrinsecus aduenientes non identificantur suis fundamentis, & tamen non pertinent ad prædicamentum illud.

Respondeo distinguendo sequelam: prædicamentalis, prout prædicamentalis opponitur transcendentali concedo: prout capitur pro relatione tertij prædicamenti, nego sequelam. Itaque relatio prædicamentalis capitur dupliciter, primo pro omni relatione, quæ non est transcendentalis, & in hoc sensu comprehendit relationes tam intrinsecas quam extrinsecas aduenientes. Alio modo pro relatione pertinente ad tertium prædicamentum, & sic non comprehendit relationes extrinsecas aduenientes.

6. *Alia diuisio* Relationis est in *relationes secundum dici*, & *relationes secundum esse*. Et in his etiam membris diuisiuis varijs sunt modi dicendi. Sed breuiter nobis dicendum est, vel per relatiua secundum dici intelligi, quæ referuntur ad aliud per respectum rationis, aut denominationem extrinsecam, & non per aliquid reale intrinsecum, vt Deus refertur ad creaturas, & per relatiua secundum esse, intelligi, quæ referuntur per aliquid reale intrinsecum: vel certe per relatiua secundum dici intelligi illa, quæ referuntur relatione transcendentali, & per relatiua secundum esse intelligi, quæ referuntur relatione prædicamentali. Ideo autem relatiua transcendentaliter dicuntur relatiua secundum dici, quia non per aliquid realiter distinctum referuntur, relatiua vero prædicamentalia dicuntur secundum esse, quia per aliquid reale distinctum referuntur. Vel denique per relationes secundum dici intelligi possunt illa, quæ licet sint absoluta, explicantur tamen per modum relatiuum, vt sunt potentia, pars, habitus, & similia; & per relationes secundum esse intelliguntur, quæ vere sunt relationes. In quibus omnibus acceptionibus non potest esse nisi quæstio de nomine: & quia non eodem modo omnes authores has relationes explicant, vt videtur talis quæstio, semper conueniendum est in acceptione nominis, quoties de re ipsa discurrere placuerit.

His suppositis modo indagandum restat, quid sit relatio prædicamentalis pertinens ad hoc tertium prædicamentum, quod communiter vocatur *Ad aliquid*. Philosophus reiecit veterum definitionem, nimirum hæc: *Relatiua dicuntur quæ eo ipso quod sunt, aliorum esse dicuntur*, quia conueniebat omnibus accidētibus, sunt enim entis entia, hoc est ex natura sua ordinata ad efficiendum substantiā, & ad inherendum ipsi, statuit propriam definitionem, *Relatiua sunt, quorum totum esse est ad aliud se habere*, quæ definitio est bona, si explicetur ita vt habeat eundem sensum cum illa, quam sequenti conclusionem subiicio.

CONCLUSIO.

7. *Bene definitur Relatio prædicamentalis de prædicamento* Ad aliquid esse accidens reale intrinsecus adueniens: cuius totum esse est ad aliud se habere, id est cuius totum esse consistit in ordinatione actuali alicuius realiter distincti ad aliud realiter distinctum.

Probat, quia omni & soli conuenit, & sufficientissime declarat naturam Relationis huius prædicamenti, vt distinguitur ab omnibus alijs, quæ non sunt huius prædicamenti, vt patebit ex eius explicatione. Dicitur *Accidens* ad excludendas omnes relationes substantiales, vt sunt

Relatio
prædicamentalis
capitur dupliciter.

Definitio
relationis
prædicamentalis
assignata à
Philosopho.

Quid est
Relatio de
prædicamento ad
aliquid.

relationes diuinae, & omnes illae, quae identificantur substantiae realiter: quia tales, cum non sint aptae naturae inherere, non sunt accidentia praedicamentalia, licet possint esse accidentia, id est extra essentiam rei, cui conueniunt. Dicitur *reale* ad excludendas relationes relationis, quae non collocantur in praedicamento. Dicitur *intrinsicus adueniens* ad excludendas relationes extrinsecus aduenientes, de quibus alias. Dicitur *cuius totum esse consistit in ordinatione actuali alicuius ad aliud*, ut excludatur accidentia realia absoluta, & ut significetur quod non possunt existere, quin actualiter ordinent unum ad aliud, aut quod non habeant aliud munus quam actualiter ordinare unum ad aliud, sicut similitudo non habet aliud munus quam facere aliquid actu simile alteri. Dicitur *alicuius realiter distincti*, ut excludantur relationes transcendentales, quae identificantur realiter suis fundamentis.

8. Dicitur has relationes fuisse exclusas per particulam *Accidens*, nam relationes transcendentales, quas dicunt substantiae quaecumque ad alias res, non possunt esse accidentia: ergo superflue ponitur haec particula.

Respondeo non omnes relationes transcendentales fuisse exclusas per particulam *accidens*, sed illas quae identificantur substantiis, praeter quas dantur aliae transcendentales in accidentibus quae sunt accidentia: quare ut omnes omnino excluderentur, addenda erat haec particula; imo Philosophus ipse voluit eam significare hic, dum dixit totum esse relationis esse ad aliud: per quod intellexit totum esse reale; quo sensu non est verum, quod totum esse vllius relationis transcendentalis identificata vlli rei absolute, sit ad aliud, nam cum identificetur rei absolute, facit vnā rem cum ipsa, quae res cum includat, duo, absolutum scilicet, & respectuum, non potest habere totum suum esse ad aliud, sicut nec habet totum suum esse ad se.

9. Si queras, unde colligimus, quod Philosophus voluit excludere relationes extrinsecus aduenientes (si dantur aliqua huiusmodi, quae non sunt relationes transcendentales) ab hoc praedicamento.

Respondeo ex duobus capitibus id colligi: primo, quia, ut postea docebimus, huiusmodi relationes ponuntur in aliis praedicamentis: secundo, quia ipse dixit, ad relationes à se definitas non dari per se motum, hoc est non produci eas per actionem ad se immediate terminatam, sed eas sequi ad productionem alicuius alterius: sed hoc non est verum de relationibus extrinsecus aduenientibus, quia multae ex illis per actionem ad se immediate terminatam producuntur, ut vnio materiae cum forma, ubi intrinsicum &c. ergo non voluit eas comprehendere sub sua definitione, & consequenter voluit eas excludere.

10. Obicitur contra illud, quod totum esse relationis sit ad aliud se habere: ratio intrinsicus adueniens est accidens, ergo totum eius esse non est ad aliud se habere. Probat per consequentiam, quia accidentis esse est inesse subiecto: & quidem hoc est maxime verum de accidente respectivo, quod nullo modo potest esse absque subiecto.

Confirmatur: quia ratio includit essentialiter illam formalitatem, quam dicit accidens ut sic: sed illa formalitas non est aliud, ut patet: ergo totum esse accidentis non est ad aliud.

Respondeo distinguendo consequens: totum esse particulare ipsius non est ad aliud se habere, id est nihil facit circa suum subiectum, quam ordinare ipsum ad alterum, nego: ita ut non sit natum inesse subiecto, concedo consequentiam: & per hoc patet ad probationem consequentiae.

Ad confirmationem distinguo etiam consequens: totum esse particulare, quatenus distinguitur à ceteris accidentibus, nego: totum esse quatenus cum illis conuenit, concedo: sed hoc non impedit bonitatem definitionis praemissae.

Q. V. A. S. T. I. O. II.

Quanam requiruntur, ut resultet ratio praedicamentalis intrinsicus adueniens.

11. Hic breuiter subiungam aliqua, quae ad cognoscendam naturam relationum huius praedicamenti

conducunt. Itaque ut sit ratio intrinsicus adueniens imprimis requiruntur duo extrema, quorum vnum per relationem formaliter referatur, & sine relatione non referetur nisi fundamentaliter tantum: vnum enim non potest referri realiter ad seipsum Ex his extremis illud, quod referitur dicitur esse subiectum & fundamentum relationis, quia scilicet ratio subiectatur & fundatur in ipso; illud vero ad quod referitur, dicitur, esse terminus relationis, quia ad illud tendit. Exemplum huius rei habemus in similitudine hominis ad equum, quae habet pro extremis hominem & equum realiter distinctos, pro fundamento vero, ac subiecto hominem, & pro termino equum. Quia vero duo extrema aliquando possunt esse cum relatione, aliquando sine, & quia etiam duo extrema possunt habere relationes oppositas ad se inuicem, nimirum similitudinem & dissimilitudinem, potest enim Petrus esse similis Paulo in doctrina, & dissimilis in moribus; hinc praeter extrema requiruntur ad relationem ratio fundandi, hoc est illa ratio, ob quam habent inter se relationem, & haec ratio fundandi vocatur ab aliquibus fundamentum proximum, verbi gratia homo & equus possunt esse & non esse similes in albedine: quia ergo albedo est ratio, ob quam habent similitudinem, propterea est ratio fundandi similitudinem inter hominem & equum.

12. *Aduertendum autem est*, hanc rationem fundandi non semper debere esse quid realiter distinctum ab extremis, quae referuntur, ut patet in similitudine, quam habet homo cum bruto in animalitate, nam ista similitudo non exigit aliquam rationem fundandi in extremis distinctam realiter ab ipsis: & idem patet de aequalitate duarum quantitarum, & de dissimilitudine albedinis & nigredinis. Quando autem est realiter distincta, tunc ratio habebit duo fundamenta quae referuntur per ipsam, remotum & proximum; & proximum est ipsa ratio fundandi, remotum est illud, in quo reperitur. Hoc patet in similitudine, quae est inter hominem & brutum in albedine, nam quia albedo, quae est ratio fundandi ipsam, distinguitur ab homine, propterea ista similitudo habet duo fundamenta relata per ipsam: pro proximo quidem ipsam albedinem, quae immediate dicitur similis albedini bruti; pro remoto vero ipsum hominem, qui non est similis hac similitudine nisi mediate, mediante scilicet forma realiter distincta. Quando vero ratio fundandi non est realiter distincta, tunc non debet habere duo fundamenta saltem realiter distincta, ut ex se patet; quia earentur deberet, quatenus ratio fundandi esset realiter distincta ab extremo relato.

13. Dicitur nunquam possunt aliqua habere relationem realem intrinsicus aduenientem, quin habeant simultatem existentiae: sed simultas existentiae inter res, quae referuntur relatione realiter à seipsis distincta, est realiter distincta ab ipsis, ut patet inductione: ergo ratio fundandi relationem semper debet esse realiter distincta. Probat per consequentiam, quia illa simultas est ratio fundandi relationem intrinsicus aduenientem, quandoquidem semper & necessario praesupponatur ipsi, eaque posita necessario sequatur ratio illa.

Respondeo, negando consequentiam: ad cuius probationem dico, quod illa simultas, licet necessario praesupponatur, non tamen est ratio fundandi, sed conditio necessaria requisita ad relationem: & ratio huius est, quia res dissimiles, verbi gratia, dicuntur esse dissimiles in ratione fundandi; patet autem, quod non dicantur dissimiles in illa simultate existentiae: ergo simultas non est ratio fundandi dissimilitudinem, sed tantum conditio necessaria requisita; eodem enim modo concurrat ad omnes relationes intrinsicus aduenientes, & consequenter sicut non est ratio fundandi respectum dissimilitudinis, ita neque respectum vllum.

Modo remanet discutiendum utrum ratio realis petat habere terminum realiter existentem: & licet principaliter hoc quaeramus de relatione intrinsicus adueniente, tamen videmus etiam quid dicendum sit de relatione transcendentali & extrinsecus adueniente.

Ad relationem intrinsicus aduenientem requiruntur duo extrema.

Et ratio fundandi.

Ratio fundandi non debet esse semper distincta a extremis.

Ratio aliquando habet duo fundamenta, proximum & remotum.

Coexistentia extremorum non est ratio fundandi, sed conditio sine qua non.

Cur excludit Philosophus plus à praedicamento tertio relationes extrinsecus aduenientes.

CONCLUSIO I.

Relatio
transcenden-
talis non petit
terminum
actu exi-
stentem.

14. *Relatio transcendentalis non petit terminum realiter existentem, sed sufficit existere fundamentum, & posse existere terminum eius.* Hæc est communis, & patet evidenter, quia huiusmodi relationes identificantur realiter suis fundamentis, & consequenter, si fundamenta existunt sine terminis, relationes etiam transcendentales ipsis identificatæ existunt.

Confirmatur, quia relatio transcendentalis quam dicit materia ad formam, quatenus scilicet est apud ipsam recipere, est in materia ad formam non existentem, sed possibilem existere, & idem est de relatione, quam dicit potentia vitalis, verbi gratia intellectus ad intellectionem, quatenus est natus eam producere: ergo non requiritur existentia realis termini ad existentiam realem relationis transcendentalis.

CONCLUSIO II.

Relatio
intrinseca
adueniens
requirit ter-
minum
actu exi-
stentem.

15. *Relatio realis intrinseca adueniens non potest existere, quin terminus eius existat realiter.* Hæc etiam est communis cum *Scoto in 4. dist. 6. quæst. 10.*

Probat, quia huiusmodi relationes oriuntur ex fundamento, & termino per resultantiam: ergo ut sint, debent existere fundamentum & terminus.

Confirmatur: homo albus non dicitur actu similis homini non albo, quamvis possit esse albus: ergo ut dicatur similis, debet terminus esse actu albus. Similiter nemo dicitur pater respectu eius, qui potest esse filius, sed oportet ut sit filius: non potest autem esse filius, nisi actu existat: ergo similitudo & paternitas, & idem est de reliquis intrinsecus aduenientibus, debent habere terminum actu existentem.

Dices per hæc probari, quod non possit resultare relatio intrinseca adueniens, quin existat terminus eius, sed non probatur quin ex suppositione, quod semel resultent, conservari possint, quamvis terminus non existeret.

Contra, quia est eadem ratio cur relatio debeat in fieri & conservari habere terminum actu existentem. *Confirmatur*, quia non potest aliquid referri actu ad id, quod actu non est: ergo ut aliquid realiter referatur actu per relationem realem, debet existere actu id, ad quod refertur.

16. *Dices*: intellectus refertur actu ad obiectum cognitum, quamvis actu non existat: ergo confirmatio est nulla.

Respondeo distinguendo antecedens: quamvis actu non existat in se ipso secundum realem existentiam sui ipsius, transeat; quamvis actu non existat neque secundum esse reale suum, neque secundum esse representatum seu secundum speciem realem sui, nego, sed de hoc alias.

Obiicit: homo est dissimilis negationi albedinis per relationem veram & realem; sed illa negatio non est quid reale: ergo potest dari relatio realis ad terminum non realem.

Respondeo distinguendo consequens: ad terminum non realem, id est ad terminum actu non existentem, nego; ad terminum non realem, id est non positum, quamvis sit realis, id est actu existens & non rationis, concedo. Itaque negatio albedinis, cui actu dissimilis est homo, debet & potest esse realiter existens, licet non debeat esse quid reale positum.

CONCLUSIO III.

Relatio
extrinseca
adueniens
requirit ter-
minum
actu exi-
stentem.

17. *Probabile est relationem extrinsecus aduenientem requirere terminum realiter existentem, & non sufficere, quod possit existere præsertim nisi ex ratione sua formali excludat terminum à coexistentia cum fundamento.* Hæc est communis apud eos qui concedunt huiusmodi relationes, & *Probat*, quia omnis relatio realiter separabilis est ordinatio actualis subiecti ad terminum: sed non potest subiectum realiter ordinari ad illud, quod non est realiter.

Confirmatur, quia si posset existere vlla relatio extrinseca adueniens sine termino realiter existente, posset quæcumque, est enim eadem ratio: sed hoc est falsum. Pro-

batur minor, quia alias posset esse vnio in materia ad formam, quæ non existeret, & sic esset vnita, & non esset vnita. Deinde si materia esset in India, & forma in Hibernia, posset materia habere vnionem ad ipsam, quia si posset habere vnionem ad formam non existentem, multo magis ad formam existentem, sed non præsentem localiter. Dixi autem, nisi excludat terminum à coexistentia cum subiecto, propter relationem successionis, (si tamen deret talis realiter distincta à re succedente ad rem cui succedit) quæ est inter partes motus; nam relatio illa, si deret, est realis, & non coexistit terminus eius, quando ipsa existit; hoc tamen ideo accidit, quia cum sit relatio, mediante qua aliud succedat termino non habenti esse permanentem ex ratione sua formali, excludit terminum à coexistentia cum suo fundamento. Sed de hac re alias, hoc modo sufficiat.

QVÆSTIO III.

Verum dentur relationes reales realiter distinctæ ab extremis.

18. *A*liqua ad se inuicem referri, & ordinari res est clarissima: nam certum est parietem album referri per modum similis ad alium parietem album, & per modum dissimilis ad alium parietem nigrum; similiter non est dubium, quin ille homo, qui generat alium hominem, referatur ad ipsum per modum patris & producentis, sicut homo generatus refertur ad generantem per modum generati & producti. Sed maxima controversia est & difficultas, à quo habeant res referri ad se inuicem, verbi gratia à quam forma paries albus denominetur similis, aut dissimilis aliis rebus; & potissimum, an illa forma, à qua sic denominatur, sit realiter distincta ab ipso pariete albo, ut albus est. Intellego autem hic per distinctionem realem, talem distinctionem, quam habent illa, quorum vnum possit existere sine altero, siue alterum possit vicissim sine illo priori existere siue non; unde si similitudo sit aliquid, sine quo possit esse paries albus, quamvis ipsa non possit esse abique pariete albo, similitudo, à qua denominatur paries albus esse similis, erit in hoc sensu quid realiter distinctum ab ipso pariete. Quod aduertendum necessario erat, quia aliqui Authores, qui dicunt relationes non esse realiter distinctas à fundamentis quæ denominant, sed tantum ex natura rei, non vtuntur distinctione reali in hac acceptione iam præmissa, sed pro illa distinctione, quam habent res, quæ mutuo possunt esse sine se inuicem, qualis est inter Petrum & Paulum; & per distinctionem ex natura rei non intelligunt illam, quam Scotista vocant formalem, quæ est inter eas, quæ identificantur realiter, sed illam, quam habent ea, quorum vnum tantum potest esse sine altero, alterum vero sine ipso esse non potest; unde in re hi Authores licet negent distinctionem realem similitudinis à re, quæ est similis, & asserant solum distinctionem ex natura rei inter illa, non distinguunt à Scotista & aliis authoribus, qui dicunt similitudinem distingui realiter à re, quæ dicitur similis: sed solum differunt in modo loquendi & habent inter se quæstionem de nomine solummodo, quæ semper quantum fieri potest vitanda est, dum agendum est de re ipsa.

19. *Prima sententia* est, res omnes, quæ referuntur ad se inuicem, referri per relationem rationis, non verò per aliquid reale. Hæc tribuitur aliquibus antiquis, quos videtur sequi noster *Aureolus in 1. dist. 30.*

Secunda sententia est, dari quidem relationes tales, sed eas non esse formas realiter distinctas, etiam in sensu præmissa, à fundamento & termino ac ratione fundandi. Hanc tenent *Nominales* communiter, quos sequitur *Suarez disp. 47. Metaphys. sect. 2. Ogra hic quæst. 1. Lorrinus quæst. 4. Conimbricenses quæst. 1. art. 4. Hurtad. disp. 15. Metaphys. sect. 2. & alij plures, etiam ex Thomistis, quos citant hic Complutenses. Diuersimode autem explicant hi Authores hanc sententiam. Quidam enim dicunt relationem realem consistere in duabus rebus aliorum prædicamentorum simul existentibus, ut in duabus albedinibus, duobus hominibus, homine & albedine, quantitate & actione, &c. ita ut utraque res sit de essentia rela-*

relationis; illa tamen dicatur fundamentum, quæ concipitur in recto, & illa terminus, quæ concipitur in obliquo; ita *Arriaga hic num. 41.* Vnde similitudo albi ad album non est aliud, quam vnum album existens connotans coexistentiam alterius albi: & hinc dicunt hi Authores terminum esse de essentia relationis prædicamentalis. *Alij vero cum Suariorum* explicant illam sententiam alio modo dicentes terminum non esse de essentia relationis, sed relationem esse ipsum fundamentum realiter & solum ratione ratiocinata eam ab ipso distingui.

Tertia denique sententia communissima inter *Scotistas* cum *Doctore in 2. dist. 1. quest. 4.* & *Thomistas* cum *D. Thoma 1. par. quest. 28.* quos sequuntur recentiores magis communiter, est quod relationes prædicamentales, de quibus hic agimus, distinguantur ita realiter à fundamentis, vt fundamenta possint esse sine ipsis, licet ipsæ non possint existere sine fundamentis, & propterea non sint res proprie dictæ, sed potius modi, & consequenter possit dici, quod non distinguantur realiter, prout distinguitur res à rei; sed modaliter, prout distinguitur modus rei à re.

CONCLUSIO I.

20. Dantur relationes reales à parte rei independentes ab omni operatione intellectus, aut potentia vilius vitalis cognitiua, aut collatiua. Hæc est authorum secundæ & tertiæ sententiæ contra primam sententiam.

Dantur relationes reales prædicamentales.

Probari solet primo, quia de fide est dari relationes reales in Deo; paternitatis, verbi gratia, filiationis, & spirationis passiuæ; ergo etiam debent admitti in creaturis relationes reales, quandoquidem similes denominationes reperiuntur in creaturis denominationibus illis, quæ reperiuntur in Deo, & proueniunt formaliter à relationibus, vt pater ex eo, quod vna creatura producat alteram & sit pater eius, & altera ab ipsa producat, & sit filius eius.

Probari solet secundo, quia certum est res aliquas applicari sibi inuicem à parte rei independentes ab omni tali potentia, vt ignis applicatur ligno, & non minus certum est materiam à parte rei vniri formæ, & partes integrantes continuas vniri sibi inuicem: sed approximationes, & vniones huiusmodi sunt relationes reales: ergo dantur relationes reales à parte rei independentes ab intellectu & omni tali potentia.

21. Sed quamuis hæc duæ probationes, supposita minori huius secundæ probationis, quæ mihi certa est propter dicenda de sex ultimis prædicamentis, efficacissime conuincant dari aliquas reales relationes in creaturis, quibus sibi inuicem referantur; reuera tamen non videntur sufficere ad probandum, quod dentur relationes reales prædicamentales, prout prædicamentales dicuntur illæ, quæ spectant ad hoc prædicamentum. Ratio autem est, quia approximationes & vniones illæ, de quibus fit mentio in secundo argumento, sunt relationes extrinsecus aduenientes, de quibus postea, & non pertinent ad hoc prædicamentum, quia non conueniunt ipsis definitio relationis huius prædicamenti supra assignatæ: ergo ex eo, quod dentur illæ relationes, non sequitur quod dentur relationes reales huius prædicamenti, & non solum non sequitur formaliter, sed nec sequitur etiam à paritate rationis; quia est maxima disparitas inter utrasque relationes, ratione cuius disparitatis posset fieri, quod quamuis darentur vnæ, non darentur alteræ.

Prima etiam probatio de relationibus diuinis non probat dari relationes prædicamentales huius prædicamenti, quia relationes huius prædicamenti sunt accidentia, relationes autem diuinæ non sunt accidentia; vnde ex eo, quod dentur diuinæ, non videtur sequi quod dentur creaturæ. Deinde à multis Thomistis non conceduntur in diuinis aliæ relationes reales, quam productiones actiuæ & passiuæ, & speciatim negant dari in diuinis relationes reales similitudinis, aut æqualitatis: ergo ex eo, quod dentur relationes in diuinis, non sequitur dari relationes similitudinis & æqualitatis huius prædicamenti secundum Thomistas.

Confirmatur: quia satis probabile est relationes productis & producti in creatis esse relationes extrinsecus aduenientes: ergo ex eo quod dentur relationes tales

in diuinis, & denominationes in creaturis similes illis denominationibus, quæ proueniunt à relationibus illis diuinis, non sequitur dari relationem prædicamentalem realem huius prædicamenti.

22. Probari posset tertio conclusio, quia entia rationis non ponuntur in prædicamento: sed relationes huius prædicamenti ponuntur in hoc prædicamento: ergo non sunt entia rationis. Hæc probatio valet contra admittentes auctoritatē Aristotelis. Sed si quis eam negaret, & diceret, vel male assignari hoc prædicamentum ab Aristotele, vel entia rationis spectare ad prædicamenta, nihil vrgeret.

Probat ergo melius, quia reuera à parte rei dantur aliqua, quæ sunt sibi inuicem similia & dissimilia, æqualia & inæqualia independentes ab omni operatione intellectus, vt pater de duobus albis, albo & nigro, duabus quantitibus palmaribus; vna quantitate palmarum, & alia bipalmarum: ergo dantur à parte rei realiter illa, à quibus proueniunt istæ denominationes: sed illa sunt, quæ vocamus relationes prædicamentales: ergo dantur à parte rei relationes prædicamentales huius prædicamenti.

23. Dices posse dari aliquos respectus rationis à parte rei, hoc est independentes ab omni actu intellectus, nam secundum multos Scotistas resultat in obiectis visis relatio rationis, posita visione in oculo independentes ab omni actu intellectus; & idem est dicendum de obiectis perceptis à quacunque potentia sensitiua. Deinde secundum alios Scotistas resultat in Verbo diuino respectus rationis vnionis passiuæ, à qua dicitur intrinsece vniri humanitati assumptræ; qui respectus est independentes non solum ab omni actu intellectus, sed ab omni actu cuiuscunque potentie siue collatiue siue sensitiue: ergo quamuis daretur à parte rei independentes ab omni actu talis potentie illud, à quo haberet vnus paries esse similis, vel dissimilis alteri, inde tamen non sequeretur quod illud esset quid reale, & non rationis; nec consequenter sequeretur quod daretur respectus realis huius prædicamenti à parte rei.

Contra primo, quia falsum est dari vltos respectus rationis, qui non dependant vel à potentia intellectiua, vel ab aliqua alia vitali; & qui hoc negaret, facile posset dicere, quod similitudines essent respectus rationis; vnde illi Scotistæ, ac authores, qui asserunt dari tales respectus, difficulter poterunt impugnare hanc replicam, aut probare dari huiusmodi respectus reales, vt vel ex eo ipso capite improbabilitas eorum sententiæ improbetur.

Contra secundo, quia illi authores, contra quos est præfens conclusio, intelligunt per relationem rationis relationem, quæ sequitur cum dependentia à consideratione aliqua intellectus: ergo contra eos valet prædicta nostra probatio, quod modo nobis sufficit, quia eos tantum impugnamus hic.

24. Obiicies primo, secundum Philosophum: ad relationem huius prædicamenti non datur per se motus, nec per illam aliquid mutatur; dicit enim *5. Physic. tex. 10.* *Altero subeunte mutationem alterum mutationem non subiens vere dici potest ad aliquid:* quod etiam pater, quia hic paries albus, qui modo non est similis parieti nigro, si mutetur iste paries niger ad albedinem, fit ipsi similis absque vlla profusa mutatione facta in illo pariete, qui fuit ante albus: sed si relatio esset aliquid reale, quandoquidem adueniat de nouo, vere daretur ad ipsum mutatio, & illud, cui adueniret, vere mutaretur per illam: ergo secundum Philosophum non est aliquid reale, sed rationis.

Respondeo primo, hoc argumentum non concludere aliquid contra eos, qui admittentes relationem realem similitudinis, verbi gratia, dicunt ipsam non distingui à fundamento & termino simul existentibus; quandoquidem in hac sententia non deberet mutari fundamentum intrinsece, nec aliquid in eo intrinsece produci.

Respondeo secundo, in sententia eorum, qui dicunt relationem distingui realiter à fundamento, Philosophum sic intelligendum, quod non datur per se motus ad relationem, tanquam ad aliquid absolutum, eo modo quo datur motus ad albedinem & alias qualitates; & quod subiectum non mutetur per se per illum mutatione proprie dicta, qualis est mutatio, quæ fit per formam absolutam.

Possit

Quomodo non datur motus ad relationem prædicamentalem.

Possent etiam dici, quod non detur motus per se ad illam, quia non intenditur directe ab agente, nec producitur per actionem ad se immediate terminatam, sed emanat necessario ab aliquo, ex suppositione, quod producatur illud alterum, & ponantur aliæ conditiones, de quo postea.

CONCLUSIO II.

Relatio
prædica-
mental-
is non con-
sistit in
vno extremo
in recto &
altero in
obliquo

25. *Relatio realis prædicamentalis huius prædicamenti non consistit in duobus extremis*, verbi gratia in duobus albis, quæ ad se invicem per relationem referuntur, ita ut vnum dicat in recto, & alterum in obliquo, & vtrumque sit de essentia eius. Hæc est communior authorum tertiæ sententiæ contra primum modum explicandi secundam sententiam.

Probatur primo, quia totum esse relationis est ad aliud se habere, secundum Philosophi definitionem ab omnibus admissam: ergo terminus relationis, qui est illud aliud, non potest esse de essentia relationis, sed aliud aliquid à relatione distinctum. *Confirmatur*: nihil potest referri realiter ad se: ergo terminus non est de essentia relationis. *Probatur consequentis*, quia si terminus esset de essentia relationis, quandoquidem totum esse relationis sit ad aliud referri, terminus, qui est de essentia eius, deberet ad aliud referri, & consequenter ad se, quia implet terminus est illud aliud, verbi gratia relatio paternitatis refertur secundum totam suam essentiam ad filium, qui est terminus, & filius est illud, ad quod se habet tota essentia istius relationis: ergo si ipsemet filius sit de essentia paternitatis, filius refertur ad se, & præterea filius esset aliud à paternitate, & non esset aliud; esset ex hypothesi, quandoquidem sit terminus ipsius; non esset autem, quia esset de essentia ipsius.

Arriaga respondet, terminum relationis prædicamentalis non distinguere ab ipsa, quia in rigore non est relatio: neque enim, inquit, quia paries est albus, ego habeo ad illum respectum, vel ordinem. Quod si similitudo dicatur relatio, ideo est, quia non potest concipi simile, ut simile, quin concipiatur aliud extremum, cui dicitur simile, non quia vnum extremum respiciat alterum, sed quia simile dicit vtrumque; vtrumque autem nequit intelligi sine vtroque: exemplificat hoc de Petro & Paulo, quatenus constituunt binarium, ut constituunt binarium non respiciunt se mutuo, nec dicunt ordinem ad invicem; & tamen ut constituunt binarium, vnus nequit concipi sine altero, quia binarius dicit vtrumque.

26. *Contra hanc doctrinam primo*, quia tollit suppositum contronectivæ, nempe dari relationes veras prædicamentales, de quibus hic queritur, an ex suppositione, quod dentur, sint distinctæ à fundamento & termino, nec ne.

Contra secundò, quia si quis non diceret ordinem aliquem ad album potius quam ad nigrum ante intellectum, non potius deberet dici similis albo, quam nigro: ergo si vere dicatur similis, debet dicere talem ordinem. Deinde, si relatio realis in rigore secundum ipsum nihil aliud sit quam duæ albedines, verbi gratia simul existentes, quandoquidem dentur tales in rigore, debet etiam dari relatio in rigore.

Contra tertio, quia si vnum quid, quod dicitur simile, non possit concipi sine alio, cui sit simile, ideo hoc fit, quia dicit ordinem aliquem ad illum, qualem non dicit ad alterum, cui non est simile, & non ex eo, quod similitudo dicit vtrumque, ut patet ex eo, quod vtrumque non prædicetur de eo, quod dicitur simile. Et per hoc patet, exemplum ipsius non esse ad propositum, quia binarius ex eo, quod dicit vtrumque constituentem ipsum simul sumptos, non potest prædicari de vno ex ipsis; neque enim ex duobus constituentibus binarium vllus dicitur binarius. Sed similitudo dicitur de vno ex extremis, ergo non potest includere vtrumque extremum. Vnde etiam manifeste patet quod idem author subiungit, esse falsum, nempe similitudinem non esse aliud quam binarium albedinum, verbi gratia, nam si hoc esset verum, quemadmodum de vno ex illis albis diceretur, quod esset similis, diceretur etiam quod esset binarius, aut binarium, quod est absurdum.

27. *Probatur secundò*: quia relatio similitudinis, verbi gratia, prædicatur de vno albo ex duobus, dicitur enim: hoc album est simile alteri albo: sed duo alba existentia simul non prædicantur de ipso: neque enim dicitur: hoc album est duo alba simul existentia, aut habens duo alba simul existentia: ergo simile non est idem ac duo alba simul existentia, nec similitudo est idem ac duæ albedines simul existentes.

Confirmatur, quia si vtrumque album esset de essentia relationis, non potius deberet relatio dicere vnam in recto, quam alteram, ergo vel vtrumque dicit in recto, vel neutrum, & sic falsa est sententia aduersariorum. *Probatur antecedens*, quia vtrumque album à parte rei est eiusdem omnino rationis, imo nec possunt determinare intellectum potius ad concipiendum vnum in recto, quam alterum.

Dices: in te vtrumque eodem modo esse de essentia relationis: sed quando concipitur Petrus, ut similis Paulo, tum concipitur Petrus in recto, & Paulus in obliquo: & propter hoc dicitur similitudo Petri dicere Petrum in recto, & Paulum in obliquo.

Contra, quia nisi habeam aliud mihi propositum, quam Paulum & Petrum, & si vterque æque primo inuoluatur à parte rei in similitudine, non potest concipi Petrus, ut similis Paulo; nec ille modus loquendi habet vllum proprium sensum.

Confirmatur secundò, quia nisi Petrus se haberet aliter ad Paulum simul existentem, quam ad lapidem, non esset ipsi magis similis, quam lapidi: ergo habet aliquid in se, ratione cuius aliter se habet & sit similis: sed illud est, vel natura ipsius, vel accidens aliquod, & non includit essentialiter Paulum, possetque vocari similitudo potius, quam Petrus & Paulus, ergo potius dicendum est quod tota similitudo reperitur ex parte extremi similis, quam quod dicat vtrumque extremum essentialiter.

28. *Probatur tertio*: relatio prædicamentalis debet esse vnum per se completum, alias non directe collocaretur in vno prædicamento contra Philosophum & aduersarios: sed non esset tale, si essentia ipsius consisteret in duobus extremis ita, ut vtrumque esset de essentia eius, verbi gratia relatio similitudinis in duobus albis, aut relatio dissimilitudinis in homine, & albedine: ergo non consistit in talibus. *Probatur minor*, quia ex duobus entibus diversorum prædicamentorum completis & positis directe in ipsis, non fit vnum per se, sed tantum per accidens, imo nec ex duobus entibus vnus prædicamenti non vnitis præsertim vnione physica: sed homo & albedo sunt entia completa & directe posita in diversis prædicamentis, homo quidem in prædicamento substantiæ, albedo vero in prædicamento qualitatis. Et rursus duo alba, quæ sunt similia, formaliter spectant ad vnum prædicamentum, suntque entia completa istius prædicamenti, nec vniantur vnione physica, quandoquidem vnum posset esse in Hibernia, & alterum Romæ: ergo si essentia relationis consisteret in huiusmodi duobus, non esset vnum per se.

29. *Probatur quarto*, quia relatio est accidens prædicamentale, sicut cetera octo prædicamenta, ergo est aptum natum inhaerere: sed hoc esset falsum, si non esset quid realiter distinctum à fundamento & termino, aut si essentialiter consisteret in fundamento & termino, verbi gratia si dissimilitudo hominis ad brutum consisteret essentialiter in ipso homine & bruto, quandoquidem nec homo, nec brutum, nec vtrumque simul posset inhaerere; relatio illa non posset inhaerere, & consequenter non esset accidens prædicamentale. *Hæc probatio* non multum urget aduersarios, quia negarent facile antecedens loquendo de accidente proprie dicto.

Probant aliqui quinto, quia sequeretur, quod Deus referretur de nouo relatione reali ad creaturas: sed hoc est absurdum; ergo & illud vnde sequitur. *Probatur sequela*, quia sicut Petrus de nouo dicitur dissimilis alicui equo, cui ante non erat dissimilis, ex eo quod producatur ille equus de nouo, absque eo quod vlla entitas adueniat de nouo ipsimet Petro, idem posset dici de Deo, quod esset de nouo dissimilis alicui rei de nouo productæ, absque

eo quod adueniret ipsimet Deo aliquid nouum.

Sed hac probatio parum urget, possent enim aduersarij optime admittere sequelam, & negare minorem: quamuis enim esset absurdum, quod Deus referretur de nouo relatione reali, quæ esset forma aliqua intrinsece superaddita ipsi, quia inde sequeretur mutabilitas realis in ipso ad formam intrinsecam realem; tamen non esset absurdum, quod referretur de nouo relatione reali, si relatio illa realis non esset quid distinctum ab ipso Deo & creatura de nouo producta; neque enim inde sequeretur mutabilitas realis in Deo ad formam aliquam realem superadditam. Et certe quando authores communiter negant Deum referri relatione reali de nouo ad creaturam, ideo id negant, quia supponunt illam relationem realem, per quam de nouo referretur, esse aliquam formam realem, seu modum realem superadditum Deo, ac intrinsece in ipso receptum.

30. Vnde meo iudicio possent aduersarij fumere argumentum in confirmationem suæ doctrinæ ex eo, quod Deus sit dissimilis de nouo creaturis, hoc modo: Deus est de nouo actu dissimilis Petro de nouo producto, & non fuit ipsi dissimilis actu, antequam Petrus actu existeret, sicut nec album vnum est dissimile actualiter nigro, antequam existeret nigrum; est enim eadem ratio dicendi, quod Deus sit de nouo dissimilis, ac quod album sit de nouo dissimile: sed Deus non est dissimilis de nouo per vllam formam rationis, neque per formam vllam realem superadditam ipsimet: ergo habet esse dissimilis, vel seipso solo, vel seipso, & creatura illa de nouo producta, cui est dissimilis, & consequenter relatio, per quam refertur, vel consistit in ipsomet Deo solo, realiter loquendo, vt dicitur in secundo modo explicandi secundam sententiam, de quo statim, vel consistit realiter in Deo, & creatura, vt dicitur hic modus explicandi, quem iam impugnamus: ergo idem dici poterit de dissimilitudine hominis & equi, & de similitudine albi ad album. Quod sane argumentum est mihi valde vrgens contra tertiam, quæ est etiam nostra, sententiam postea proponendum.

31. Respondetur tamen, iam cum communi sententia, negando primam consequentiam, quia habet esse dissimilis de nouo à relatione dissimilitudinis, quæ est in creatura illa de nouo producta. Deinde negari potest vltima consequentia, quia licet Deus haberet seipso esse similis aut dissimilis, non tamen idem esset dicendum de creaturis, quia ideo diceretur Deus esse de nouo dissimilis, & non per aliquid superadditum, quia est immutabilis & incapax consequenter talis superadditi recipiendi; vnde si esset capax, non diceretur seipso dissimilis de nouo, sed per aliquid superadditum, sicut dicitur de creaturis: creaturæ vero sunt capaces alicuius de nouo aduenientis, & propterea debet dici, quod fiant similes aut dissimiles de nouo per aliquid superadditum.

Confirmari solet hoc per exemplum de vnione hypostatica, quæ solum ponitur subiectiue inhærens in humanitate assumpta, & non ponitur, nec illa eadem, nec altera ipsi correspondens intrinsece in Verbo, licet quando vnitur forma & materia, ponatur duplex vnio à Scotistis, vna ex parte formæ, & altera ex parte materiæ: ratio autem disparitatis cur ponatur duplex vnio, quando & materia & forma vniuntur, non vero ponatur duplex vnio quando natura humana & Verbum diuinum vniuntur, est, quod Verbum non sit capax nouæ vnionis propter suam immutabilitatem; tam autem materia quam forma est capax vnionis ex parte sua. Itaque ad propositum, sicut non ponitur duplex vnio in Incarnatione in Verbo, & natura humana vnitis, quia Verbum est incapax talis; ponitur autem duplex vnio, vnitis materia & forma, quia vtræque est capax vnionis; ita quamuis non poneretur aliqua relatio distincta in Deo, per quam referretur ad creaturas, quia non est capax, non propterea non debet poni aliqua relatio distincta ab albo, per quam referatur, quandoquidem album sit capax talis relationis: sed de hoc alias.

CONCLUSIO III.

Relatio
prædicamen-
talis

32. Relatio prædicamentalis non est identificata realiter ipsimet fundamento sic, vt essentia eius consistat in fun-

damento solo, & terminus non sit de essentia eius, sed conditio necessario requisita, vt denominet fundamentum ipsum referendo ad terminum. Hæc est etiam communior contra secundum modum explicandi secundam sententiam, qui sane modus est longe melior altero ante impugnato.

Probatur autem, quia, vt paulo ante dixi, sequeretur quod relatio non esset accidens prædicamentale, quia similitudo hominis, si sit identificata realiter homini, non est apta nata inhære homini, vt est euidens.

Sed aduersarij concedunt sequelam, neque id existimant inconueniens, nec sane probari potest oppositum, nisi probetur aliunde quod relatio sit aliquid distinctum à fundamento.

Probatur secundo, quia totum esse relationis non esset ad aliud se habere, quia totum esse Petri, qui est fundamentum similitudinis, nec totum esse albedinis est ad aliud se habere, cum sit quid absolutum.

Dices, totum esse formale ipsius est ad aliud se habere, licet totum esse reale ipsius non sit ad aliud. *Contra*, sic non distingueretur relatio prædicamentalis à transcendentali, quantum ad habendum totum suum esse ad aliud, quia totum esse formale relationis transcendentalis est ad aliud se habere tam bene, quam totum esse formale relationis prædicamentalis.

Hoc etiam non multum urget, quia si non distinguantur relationes transcendentes à prædicamentalis, nisi per identitatem cum fundamento, concedendum esset, quod essent transcendentes aut quod transcendentes essent prædicamentales. Quod si sit alia differentia, illa sufficeret ad eas distinguendas, quamuis conueniant in identitate ad fundamentum. In rei autem veritate differentia posset assignari, quod relationes transcendentes non dependerent à coexistentia termini ad dandam denominationem suam, prædicamentales vero sic; vnde materia prima dicitur apta ad recipiendam formam, quamuis forma non existat; Petrus vero non dicitur similis Paulo, nisi Paulus existat.

33. *Probatur tertio*: potest relatio alicuius fundamenti crescere sine eo, quod ipsum fundamentum mutetur in se vllō modo per receptionem alicuius, nisi dicatur, quod relatio distinguatur realiter, aut modaliter ab ipso: sed hoc videtur absurdum: ergo debet dici, quod relatio sic distinguatur, & consequenter, quod non identificetur fundamento. Probatur sequela maioris; quia album, vt quatuor, est simile albo, vt octo; & si remittatur aliquid de albedine vt octo, erit magis simile absque vlla variatione ex parte sui, nisi dicatur relatio variari in ipso, quod dici nequit, nisi distinguatur ab ipso realiter: ergo crescit in ipso illa relatio similitudinis.

Dices in tali casu non crescere relationem, sed denominationem eius. *Contra*, quia non videtur denominationem crescere posse, nisi varietur aut crescat forma à qua provenit.

Dices posse bene variari denominationem propter variationem termini. *Contra*, si varietas in denominatione provenire possit à variatione termini: ergo ipsamet denominatio poterit ab ipso termino provenire, quia est eadem ratio, & sic denominatio similis, quam habet vnum album, proveniet formaliter ab albo, cui est similis, & consequenter erit denominatio extrinseca, quod est contra aduersarios.

Dices, non posse totam illam denominationem provenire à termino, quia si terminus maneret idem, modo variaretur albedo fundamenti, denominatio variaretur: ergo non potest denominatio similis haberi à termino absque dependentia ab intensiōe, aut extensione albedinis fundamenti; quod si dependeat illa denominatio, quæ est in fundamento, ab aliqua conditione fundamenti, licet etiam dependeat ab aliqua conditione termini, & non proveniat essentialiter æque primo ab vtraque conditione, tanquam à causa formali, sed ab vna, tanquam à causa formali, & ab altera, tanquam à conditione sine qua non, potius sine dubio debet dici provenire à conditione fundamenti, tanquam à causa formali, & à conditione termini,

termini, tanquam à conditione sine qua non, quam è contra;

Hæc sane responsio mihi satis est probabilis, nec occurrat mihi quid contra bene replicem, unde neque in hac probatione conclusionis multum esse fidendum censeo.

34. *Probatur quarto*, quia, si similitudo identificaretur fundamento, non posset fundamentum existere absque similitudine, nec consequenter quin esset simile, quia nihil aliud requiritur ad denominandum ipsum formaliter simile, quam quod habeat sibi communicatam formam similitudinis: sed potest existere fundamentum, quin sit simile, ut si destruat terminus ad quem refertur, aut si non producatur vltima ratio; neque enim aliquid actualiter dicitur simile alicui rei non existentis: ergo relatio non identificatur ipsi.

Ad hanc probationem respondere solent aduersarii negando consequentiam, quia ad hoc ut aliquid sit simile, non sufficit quod habeat formam, à qua sic potest denominari, sed requiritur ut ponatur conditio omnis essentialiter requisita ad hoc quod sic denominetur; una autem ex conditionibus, ut album denominetur à seipso seu ab aliqua formalitate sibi identificata realiter, est, ut detur aliud existens, cui sit simile, unde donec hoc detur non erit simile, quamuis habeat formam, qua sic posset denominari.

Hanc responsionem fuisse conatur improbare *Arriaga*, tum directe, tum ad hominem: sed neutro modo assequitur intentum, ut facile esset ostendere, nisi superfluitati cauendum esset. Nec sane hæc responsio impugnari potest, nisi ostendi possit, quod nulla forma inexistens subiecto possit dependere, quantum ad denominandum à conditione sine qua non extrinseca, & sine qua posset ipsa forma existere in subiecto; hoc autem valde difficile est ostendere. Imo videtur posse ostendi, quod sic in sententia ipsorum Auctorum, qui propter hoc argumentum probare nituntur relationem distinguere debere à fundamento & termino simul sumptis, quia terminus relationis à seipso habet formaliter terminare relationem, & tamen non potest terminare ipsam, nisi sit ipsa relatio. Deinde ipsum fundamentum relationis, supposito quod relatio distinguatur realiter à fundamento, est similis aut dissimilis illi relationi, & non est similis aut dissimilis illi per aliam relationem, alias daretur processus in infinitum: ergo est similis seipso, ergo habet sibi identificatam relationem, qua dicatur similis: sed tamen illa relatio non potest denominare ipsum simile aut dissimile, antequam existat illa relatio, cui dicatur simile aut dissimile.

Itaque impugnatio huius responsionis, & probatio consequenter conclusionis desumenda sunt ex dicendis circa conclusionem sequentem; ex quibus etiam responderi debet ad fundamenta aduersariorum huius ac conclusionis precedentis, consistunt enim in obiectionibus proponendis contra sequentem conclusionem.

CONCLUSIO IV.

35. *Relatio prædicamentalis est forma accidentalis distincta realiter à fundamento, ipsique inherens.* Hæc est eorum, qui tenent tertiam sententiam contra duas primas sententias.

Probatur primo ex dictis, quia si detur relatio prædicamentalis realis, ut probatum est contra primam sententiam, & non identificetur realiter fundamento & termino, nec soli fundamento, nec etiam soli termino à paritate rationis, ut probatum est contra secundam sententiam, sequitur quod debeat esse realiter distincta à fundamento, & termino, & consequenter quod sit forma accidentalis apta inherere fundamento.

Possit probari hæc conclusio ex Scoto supra num. 6. quia si relatio non distinguatur realiter à fundamento, sine qua posset esse fundamentum, sequeretur non dari Incarnationem; nec separationem accidentium ut in Eucharistia; nec compositionem, nec causalitatem in rebus: quæ omnia sunt absurda: sequelam probat Doctor fuisse & clare ibidem.

Verum hæc probatio licet efficaciter probet aliquas

relationes reales distinguere à fundamento, nimirum unionem hypostaticam, inherentiam actuale, unionem materiae & formæ, approximationem, de quibus agit ibi Doctor; tamen non probat relationes reales prædicamentales huius prædicamenti, quia illæ relationes sunt extrinsecus aduenientes, de quibus non est eadem ratio, ac de extrinsecis, quia extrema extrinsecarum possunt esse absque relationibus simul existentia: intrinsecarum verò non possunt.

36. *Possit etiam probari ex eodem num. 8.* Nihil finitum continet secundum perfectam continentiam formalem & virtuales opposita formaliter: sed æqualitas & inæqualitas, similitudo & dissimilitudo sunt opposita formaliter: ergo non possunt identificari eidem fundamento, quia si identificarentur ipsi, continentur in ipso secundum perfectam continentiam formalem aut virtuales: ergo distinguuntur realiter ab ipso.

Hoc argumentum solum probat distinguere relationem à fundamento remoto verbi gratia similitudinem fundatam in albedine, tanquam in ratione fundandi, à pariete; sed non probat distinguere à fundamento illo ut subest rationi fundandi, seu à fundamento proximo: quod probum manifeste, quia idem fundamentum proximum non potest, nec simul, nec successive esse simile ac dissimile respectu eiusdem termini proximi secundum eandem rationem: similitudo autem ac dissimilitudo non sunt opposita in eodem fundamento, nisi respectu eiusdem termini; certum enim est idem subiectum posse esse simul simile uni termino, & dissimile alteri, imo potest esse simile eidem termino secundum unam rationem, & dissimile secundum alteram: ergo non sequitur quod idem fundamentum proximum contineret per identitatem relationes formaliter oppositas, quamuis relationes omnes identificarentur fundamento.

Rursus posset probari ex eodem, eodem numero: Idem non continet realiter plura eiusdem rationis: sed eadem albedo fundat plures similitudines ad diuersos terminos: ergo similitudines non identificarentur pariter.

Confirmatur primo: continens aliquid per identitatem, si est perfectius, concludit etiam contentum in eo esse perfectius, hinc enim anima perfectior habet perfectionem intellectum: sed fundamentum perfectius non continet semper perfectiorem relationem, quia non omne albus est similis.

Confirmatur secundo: contenta in aliquibus per identitatem non minus differunt in continentibus magis distinctis; sed relationes fundatæ in duobus generibus, verbi gratia in quantitate & qualitate, minus differunt, quæ relationes aliquæ fundatæ in re eiusdem generis, æqualitas enim fundata in quantitate, & similitudo in qualitate, cum spectent ad primum modum relatiuorum, minus differunt quam similitudo & productio actiua, quæ fundantur in eodem calore, quandoquidem similitudo spectat ad relationes primi modi, & productio illa ad relationes secundi modi.

Ad hanc etiam probationem, licet satis subtilem responderi potest, similitudines eiusdem albi ad diuersos terminos non esse omnino eiusdem rationis, quandoquidem habeant diuersa munera, & neutra possit supplere defectum alterius. Sicut autem non est inconueniens, quod duæ similitudines, non obstante quod sint eiusdem rationis, possint simul haberi in eodem fundamento, si essent realiter distinctæ; ita nec esse debet inconueniens quod identificentur fundamento quantum ad hoc; quod si non possent esse simul, si realiter non identificarentur, propter superfluitatem, aut aliunde, nec etiam ob eandem rationem possent identificari eidem fundamento.

38. *Ad primam confirmationem Respondet*, ea ratione, qua perfectior res debet continere per identitatem rem perfectiorem, etiam perfectiorem rem debere causare perfectiorem rem: quod si non semper perfectior res causatur aut emanat à re perfectiori, neque etiam quod identificatur realiter rei perfectiori debet esse perfectius; ergo si perfectiori albo similitudo identificata deberet esse perfectior, etiam similitudo emanans à perfectiori albo deberet esse perfectior; aut si hæc non debet esse perfectior,

T neque

neque illa etiā. Quāto ergo an similitudo perfectionis albi, distincta ab ipso realiter, sit perfectior, nec ne? & quidquid respondebitur ab asserentibus illam distinctionem, poterit similiter responderi ab asserentibus identitatem. In rei autem veritate credo similitudinem illam esse perfectionem, licet non sit maior; non enim omnis maior similitudo est perfectior similitudo, loquendo de perfectione virtutis de qua hic agitur; unde in forma negari potest minor cum consequentia probationis: neque enim, ut dixi, ex eo, quod esset similior relatio ipsius, posset esse imperfectior, si terminus esset imperfectior; unde si album ut duo esset imperfectius quam album ut quatuor, illud quod esset album ut quatuor redderetur imperfectius, si haberet maiorem similitudinem cum albo ut duo, quam de facto habet; quia inde sequeretur quod diminueretur aliquid de sua albedine, quod est imperfectio- nis.

39. *Ad secundam confirmationem* Respondeo eodem modo, quod quemadmodum res diversorum prædicamentorum possunt per emanationem causare relationes magis similes distinctas realiter, quam res unius prædicamenti; ita possent continere per realem identitatem relationes magis similes. Sed primum potest accidere secundum Scotistas, ut patet in ipsismet exemplis confirmationis: ergo & secundum quantum ad hoc. Et sicut res diversorum prædicamentorum possunt habere maiorem proportionem inter se, quam res unius prædicamenti, in aliquibus rebus aut formalitatibus, v.g. albedo & quantitas habent maiorem proportionem inter se in ratione producibilis per causam secundam, quam ignis & Angelus; ita non esset inconueniens quod possent habere sit identitatem formalitates minus differentes, quam formalitates aliqua, quæ identificarentur rebus eiusdem prædicamenti.

Itaque has rationes proposuit *Scotus*, non tanquam convincentes, sed tanquam topicas; neque est necesse ut omnes rationes eius, tanquam convincentes à Scotistis defendantur. Et sicut in ipsismet Conciliis generalibus, quibus legitime congregatis assistit Spiritus sanctus, licet conclusiones definitæ tenendæ sint de fide, tamen adhibentur quandoque rationes, quæ non sunt de fide, nec certæ, ut Theologi communiter tenent; ita non est necesse ut omnes rationes quas *Scotus* affert, teneantur à Scotistis tanquam convincentes; sed abunde suo muneri satisfaciunt si tueantur eius conclusiones.

40. *Probat* ergo conclusio melius ex eodem *Scoto*, quia partes potest esse sine similitudine fundata in albedine, sicut potest esse sine ipsa albedine, ergo distinguitur realiter ab illa similitudine. *Sed hæc probatio* tantum probat distinctionem realem relationis à fundamento remoto, quod nemo negat. *Probat* ergo etiam de fundamento proximo: Omnis denominatio noua, positiua, & realis debet provenire à forma noua & reali; sed denominatio similis, qua denominatur subiectum album simile alteri albo, quod de nouo producit, est denominatio noua & realis; noua quidem, quia non erat antecederet ad productionem alterius albi; realis autem, quia antecederet ad fictionem aut operationem vllam intellectus, & etiam quia est inter extrema realia ob rationem fundandi realiter repperam in fundamento, quod denominatur: ergo debet esse aliqua forma de nouo, à qua proveniat.

Dices, illam denominationem provenire ab albedine formaliter: quamvis enim albedo fuerit in illo subiecto, & non denominauerit ipsum, hoc tamen propterea accidit, quia deficit connotatio termini existentis, quæ connotatio adest quando terminus producit. Itaque similitudo albi non est aliud quam albedo connotans aliud album existens simul.

41. *Contra primò*, quia sic totum esse relationis non esset ad aliud, contra Philosophum.

Contra secundò, quia illa connotatio est quid realiter distinctum ab albedine quandoquidem possit esse albedo sine illa, sed illa connotatio, ut distinguitur ab aliis connotationibus, non est aliud quam ipsa similitudo: ergo similitudo distinguitur realiter. Præterea si ipsa albedo est realiter forma denominans simile, hoc est ipsa similitudo,

sequitur quod album sit simile, antequam est productus terminus. Probat sequela: esse simile nihil aliud est, quam habere similitudinem: sed album haberet similitudinem, antequam produceretur aliud album, quia haberet albedinem, quæ est ipsa similitudo.

Respondetur ad hoc negando sequelam, & ad probationem dicitur, quod simile non sit illud, quod habet similitudinem realiter, sed illud quod habet similitudinem formaliter: album autem, non productum alio albo, non haberet similitudinem formaliter, sed tantum realiter, quia habere ipsam formaliter est habere ipsam denominantem; non autem esset denominans simile, antequam existeret terminus eius. Itaque ut denominetur aliquid simile, requiritur existentia termini, non quod terminus sit de essentia relationis, propter illa quæ diximus contra primum modum explicandi secundam sententiam; sed quod sit conditio necessariè requisita ut albedo tribuat denominationem similis.

42. *Sed contra*, quia si ut habeatur denominatio similis, requiratur aliquid ita distinctum ab albedine, ut possit esse albedo sine ipso, nimirum coexistentia albi similis cum altero albo, non potest assignari ratio, cur ista coexistentia non esset ratio constituens simile formaliter; quod si hoc admittatur, habemus intentum, ut patet.

Confirmatur hoc, quia controuersia realis huius rei est, utrum, ut fundamentum proximum similitudinis, verbi gratia albedo, sit simile alteri albedini, requiratur aliquid distinctum ab utraque albedine, & sine quo qualibet ex ipsis possit existere; qua in re nos tenemus partem affirmatiuam: ergo si requiratur similitudo existentia utriusque albedinis, seu aliqua connotatio, sine qua qualibet ex illis albedinibus esse posset, habemus intentum. Dicere autem quod requiratur quidem, sed quod non si ratio formalis constitutiva in esse similis, sed conditio sine qua non, est excitare quæstionem de nomine.

43. *Verum*, ut ut habeamus intentum contra aduersarios per hæc dicta, remanet tamen una grauissima difficultas, de qua non solet fieri mentio. Videtur enim quod similitudo duorum alborum non sit distincta realiter à coexistentia eorum: sed illa coexistentia est relatio extrinsecus adueniens: ergo non datur relatio intrinsecus adueniens distincta realiter à relatione extrinsecus adueniente. Minor patet, quia illa coexistentia non præsupponit aliquid ex parte fundamenti aut termini, ad quod necessario sequatur: ergo non est relatio intrinsecus adueniens. Consequentia est euidentis: probatur maior, in qua sola videtur esse difficultas, quia non est vllum signum distinctionis realis inter ipsas: neque enim possunt esse sine se inuicem; neque vnum est causa aut principium alterius; neque subiectantur in subiectis distinctis realiter, ut patet: ergo.

Mayronius, & aliqui alij facile euadere possent in sua sententia hanc difficultatem, quia existimant duo alba per potentiam Dei absolutam posse esse simul existentia sine similitudine, & consequenter dicere debent quod similitudo & similitudo distinguuntur realiter. Quam sententiam nuper amplexus est quidam recens *Scotista*.

44. *Verum* incidunt in aliam difficultatem æque magnam; nam nunquam possunt ostendere, unde colligant hoc posse fieri. Si enim dicant, quia distinguuntur realiter, manifeste petunt principium. *Deinde* si Deus potest destruere de facto omnes similitudines, manentibus suis fundamentis & terminis simul existentibus, quomodo sciunt quod de facto ita non fecerit? *Dicunt*, quia res conaturaliter exigunt illas similitudines. *Contra*, quia hoc grauius dicitur, nulla enim est ratio unde colligatur quod exigat relationes realiter distinctas, si possunt esse sine illis. *Dicunt*: colligitur manifeste, quia una res perit aliter se habere ad vnam rem quam ad aliam, aliter enim petit albedo se habere ad aliam albedinem quam ad nigredinem.

Sed contra, quia si Deus destrueret similitudinem albedinis ad albedinem, adhuc aliter se haberet ad albedinem quam ad nigredinem: ergo ut aliter se haberet, non requireret similitudinem realiter distinctam.

Dices: tum se aliter haberet tantum fundamentaliter.

Contra

Contra iterum, quia hoc gratis dicitur, unde enim colligitur quod non aliter se habet formaliter?

*Dices, quia non habet formam. Sed contra, quia hoc est petere principium iterum. Deinde, si non habet formam aliquam, à qua haberet se aliter formaliter, non potest dari ratio unde colligatur, quod debeat aliter se habere formaliter, aut quod exigat sic se aliter habere. Melius ergo tenetur cum *Lybero* quodlibet 11. *Bargio* in 1. d. 28. q. 3. & aliis *Scotistis* communiter, non posse conservari duo alba simul existentia absque relatione similitudinis, si detur talis.*

*Et confirmatur hoc, quia secundum *Scotum* non datur actio per se immediate terminata ad relationes intrinsecus aduenientes, & per hoc distinguit ipsas à relationibus extrinsecus aduenientibus: sed certe si Deus posset conservare duo alba simul existentia absque similitudine formali, daretur actio immediate terminata ad illam relationem; nam eatenus Deus posset non conservare illas, quatenus suspenderet actionem conservativam earum; nec alio modo potest concipi quomodo posset illas non conservare, aut quomodo posset ipsas de nouo producere, nisi habendo actionem novam, per quam illas produceret: ergo in sententia *Scoti*, non possunt conservari extrema relationum simul absque relationibus intrinsecus aduenientibus.*

*Itaque respondeo aliter, propter hoc argumentum mihi esse probabilissimum quod non detur vlla relatio intrinsecus adueniens, quæ sit distincta realiter à coexistentia duorum extremorum, licet sit distincta realiter ab extremis, quæ coexistunt, & per eam referuntur. Neque hoc esset contra *Scotum*, qui supra tenet dari relationes intrinsecus aduenientes distinctas realiter à suo fundamento: quia bene stat quod distinguantur realiter à fundamento quod refertur per illas, licet non distinguantur à coexistentia eius ad terminum. Imo plurimæ ex rationibus *Scoti*, quibus probat dari relationes distinctas realiter à fundamento procedunt de relationibus extrinsecus aduenientibus, & non de relationibus intrinsecus aduenientibus; ex quo colligi potest quod *Scotus* tantum voluit probare, quod aliquæ relationes distinguerentur à suis fundamentis; siue essent intrinsecus aduenientes, siue non. Attamen tenendo communiori *Scotistarum* sententiam, & quod ipsi etiam supra posuimus, prædicamenta scilicet distinguuntur realiter, quod non esset verum, si relatio intrinsecus adueniens non distingueretur realiter à relatione quacumque extrinsecus adueniente.*

46. Respondeo secundo aliter negando maiorem: quævis enim coexistentia duorum, verbi gratia alborum, non possit esse quin sit similitudo, nec similitudo etiam quin sit coexistentia aliqua illorum, tamen potest esse similitudo sine vlla determinata coexistentia. Quamvis enim varietur coexistentia, quia est quid successivum, nam dicit ordinem ad tempus, quod est quid successivum; tamen non varietur similitudo, sicut nec albedo quæ est fundamentum proximum eius; duo enim alba eadem numero similitudine semper referuntur ad se inuicem, non autem eadē numero duratione semper durant, dum durant; neque eadem etiam coexistentia propter eandem rationem coexistunt.

Dices: si coexistentia duorum alborum, v. g. esset distincta realiter ab eorum similitudine, posset Deus conservare pro quocumque instanti aut coexistentiam sine similitudine, aut similitudinem sine coexistentia: sed hoc est falsum, quia pro instanti illo, pro quo est ipsamet coexistentia, nequit esse aut similitudo illa sine coexistentia, aut coexistentia illa sine similitudine, ut patet: ergo non distinguuntur realiter. Probatur sequela maioris, quia nulla est ratio, ob quam haberent tam necessariam connexionem inter se pro illo instanti determinato, si distinguerentur realiter.

Respondeo negando sequelam maioris cum sua probatione: ratio autem necessaria connexionis est, quod, posita coexistentia illa, vltime disponatur fundamentum ad hoc quod emanet ab ipso relatio, & consequenter relatio debet necessario pullulare, nec eius pullulatio potest à Deo impediri, quandoquidem non indigeat concursu immediato eius.

Soluntur obiectiones.

47. Obieciens primo: nihil reale potest esse absque causa reali: quidquid enim de nouo est, debet esse ab alio: nam non potest esse à se de nouo, quia quidquid est à se, necessario est semper & ab æterno: sed similitudo, quæ de nouo produceretur in albedine, non habet aliquam causam realem: ergo non datur talis similitudo distincta realiter ab albedine seu albo. Probat minor, quia non potest assignari, quænam sit illa causa.

Respondeo breviter, omittis aliis responsonibus, negando minorem cum sua probatione; causa enim producens illam relationem est ipsum fundamentum proximum, à quo per resultantiam necessario pullulat relatio, quando ponitur terminus.

Dices: omnis causa naturalis productiva alicuius effectus necessario producit talem effectum, quando passum est debite applicatum: sed album est causa naturalis, & in ordine ad producendum effectum in seipso est sibi debite applicatum: ergo omnem effectum, quem potest producere in seipso, necessario producit, si Deus miraculose non impediatur: sed manifestum est album existere posse naturaliter, quin similitudinem habeat in se productam, tum scilicet quando terminus non existeret: ergo album non est causa productiva similitudinis in seipso.

Respondeo distinguendo maiorem: si omnes condiciones necessario requisitæ adsint, concedo, si non adsint, nego. Et similiter distinguo minorem & consequens; distinguo etiam subsumptum: quando adsunt condiciones necessario requisitæ, nego; quando non adsunt, concedo subsumptum, & nego consequentiam; nam coexistentia cum termino est necessario requisita ad hoc ut resultet relatio.

48. Dices: posset fieri quod terminus relationis albi existentis in Hibernia produceretur in India: ergo hoc album non habet pro conditione necessario requisita positionem termini. Probatur consequentia, quia sicut omne agens habet determinatam sphaeram activitatis: ita etiam videtur quod ad positionem conditionis alicuius in quacumque distantia non potest agere.

Confirmatur; quia quomodo paries existens in Hibernia potest advertere quod terminus ponatur in Indiis, verbi gratia?

Respondeo negando consequentiam, & ad probationem dico quod causa, quæ est productiva per naturalem emanationem alicuius effectus, qui exigit aliquam conditionem, ad hoc ut tribuat subiecto denominationem, non requirit maiorem applicationem istius conditionis, quam quæ sufficit ut tribuere possit illam denominationem; unde si ponatur in quacumque distantia, emanabit ille effectus, si eo ipso, quod producat in quacumque distantia, res emanans potest tribuere suo fundamento effectum suum formalem: quare quandoquidem similitudo possit facere parietem Romanum similem parieti producto in Indiis, eo ipso quod produceretur paries in Indiis, resultabit similitudo in pariete Romano.

Ad confirmationem dico quod non est necessarium ut agens naturale aduertat positionem conditionis, sed sufficit quod ponatur conditio, ut patet in igne, qui non aduertit applicationem suam ad passum, & tamen agit quando applicatur.

49. Obieciens secundo: si relatio esset ens reale, quando de nouo produceretur, daretur motus ad ipsam, seu nova actio: sed hoc est expresse contra Philosophum, ergo.

Respondeo negando maiorem, nam non debet dari actio productiva ad illud, quod sequitur necessario per resultantiam seu per emanationem, præsertim si taliter emanet, ut non possit impediri quin emanet, positis prærequisitis ad emanationem.

Et si queratur, unde colligitur, si sit nova entitas distincta à fundamento, quod non producat per veram actionem terminatam immediate ad seipsam.

Respondeo id colligi cum autoritate Philosophi, cum etiam ratione, quia nulla causa secunda potest aliquid producere actione aliqua, quin Deus immediate concurrat cum ipsa. Unde si album per actionem aliquam produceret in se relationem, non posset hoc facere, quia

T 2 Deus

Qualem applicationem conditionis requirit causa.

Causa naturalis non debet advertere positionem conditionis.

Deus immediate concurreret cum ipsa; Deus autem libere agit, & consequenter posset non concurrere, & sic, si veller, quamvis essent duo alba coexistentia, posset impedire ne esset relatio: sed hoc est absurdum, ut probatum est supra num. 44. ergo absurdum est, quod relatio intrinsecus adueniens producatur per actionem ad se immediate terminatam. Quod si Deus posset impedire resultantiam relationis, ut tenet *Mayronius* noster, profecto difficile esset ostendere, quod non produceretur per actionem ad se immediate terminatam; unde vel ex hoc etiam capite apparet improbabilitas illius sententiae.

50. *Obiicies tertio*, secundum Philosophum relatio aduenit subiecto sine sui mutatione: sed hoc esset falsum, si esset entitas realis distincta ab ipso.

Respondeo, distinguendo maiorem: sine mutatione proprie dicta, quae est illa, qua aliquid mutatur ad formam non productam per resultantiam, sed per actionem veram & realem, concedo maiorem: improprie dictam, quae est illa, qua subiectum aliter se habet, quam ante per receptionem formae resultantis, nego maiorem, & similiter distinguo minorem, & nego consequentiam.

Obiicies quarto, Deus de nouo dicitur similis posita de nouo creatura, quamvis non recipiat in se aliquam nouam similitudinem: ergo similiter creatura posset dici de nouo similis, quando poneretur de nouo terminus.

Respondeo, negando consequentiam, quia Deus est incapax nouae entitatis propter suam infinitatem; secus autem est de creatura: & propterea quamvis negetur positio nouae formae in Deo, non tamen debet hoc negari in creatura.

Confirmatur, quia Deus dicitur de nouo volens sine productione nouae entitatis in ipso, & tamen non dicitur creatura de nouo volens sine productione nouae entitatis in ipsa: ergo quamvis dicatur Deus de nouo similis sine productione nouae entitatis in ipso, non debet idem dici de creatura respectu alterius creaturae. Itaque ex illimitatione & infinita perfectione Dei provenit, quod possit habere denominationes nouas sine forma noua in ipso recepta, quae illimitatio & infinitas non est in creatura, & propterea non debet dici recipere denominationes nouas sine formis nouis, à quibus proueniant.

51. *Obiicies quinto*, si darentur relationes superadditae realiter fundamento, sequeretur dari in continuo infinitas relationes actus.

Confirmatur ex Arriaga, quia sequeretur in Angelo esse infinitos simpliciter modos similitudinis ad omnia puncta, ac partes proportionales continui, qui modi sunt infiniti simpliciter, quia non sunt inter se communicantes, nec indeterminati.

Respondeo, eo modo quo habet infinitas partes, non esse absurdum, quod habeat infinitas relationes: non sequeretur autem, quod alio modo haberet illas.

Ad confirmationem respondeo negando sequelam, non possent enim Angeli habere plures modos ad partes continui, quam sunt partes ipsius continui, nec modi eius possunt esse magis determinati quam termini eorum: & sane miror nihil aliud potuisse venire Arriagae in mentem.

52. *Obiicies sexto*: Idem est constitutum hominis, & distinctum eius: sed rationalitas est constitutiva hominis: ergo est distinctiva eius, & consequenter homo non habet relationem distinctionis realiter à se distinctam: quod si illam non habeat, nec aliam habebit, quia est eadem ratio.

Respondeo, distinguendo maiorem: idem est constitutum & distinctum formale, nego; idem est constitutum & distinctum fundamentale, concedo; & concessa minori distinguo similiter consequens: ergo rationalitas est distinctiva eius fundamentaliter, concedo; formaliter, nego.

Dices: homo ab equo substantialiter differt: ergo non differunt per relationem, quae est accidens. *Respondeo* negando consequentiam; nam non ideo dicuntur substantialiter differre, quod substantia sit ratio formalis ipsos distinguendi, sed quod ipsorum substantia sit ratio, ad quam sequitur relatio, quae est ratio formalis referendi

ipsos, ut distinctos. Itaque ut distinguatur relatio distinctionis, quae est inter aliqua ratione alicuius accidentis, à relatione distinctionis, quae sequitur inter illa ratione suae substantiae seu essentiae, illa vocatur accidentaliter, haec substantialiter seu essentialiter.

Quod si queras, quare homo non habeat esse formaliter distinctum per rationalitatem, sed tantum fundamentaliter. *Respondeo*, rationem esse, quia potest esse, & habere rationalitatem sine eo quod habeat esse formaliter distinctum, quando scilicet non esset brutum: ergo rationalitas non est ratio formalis ipsum distinguens.

53. *Obiicies septimo*: Aequalitas est relatio realis, & tamen non distinguitur realiter à re aequali, verbi gratia à quantitate bipalmari: ergo. Probatum minor, quia si esset distincta, deberet subiectari in illa quantitate, & vel esset tota in tota quantitate, & tota in qualibet parte ipsius, vel esset tota in tota quantitate, & pars in parte eius: non primum, quia sic esset spirituale accidens; non secundum, quia sic quaelibet pars istius quantitatis esset aequalis alteri quantitati, quod est absurdum.

Respondeo, negando minorem; ad cuius probationem concedo antecedens, & consequentiam pro secunda parte: nego tamen quod quaelibet pars esset aequalis alteri, quia illud non dicitur aequale alteri, quod habet partem relationis aequalitatis: sed quod habet ipsam totam.

54. *Obiicies octavo*: multae denominationes nouae saluantur sine forma superaddita fundamento: ergo denominationes relatiuae possunt sic saluari, & consequenter frustra ponuntur formae in fundamentis, à quibus istae denominationes proueniant.

Respondeo, distinguendo antecedens: multae denominationes intrinsecae, nego: extrinsecae, concedo; similiter distinguo primum consequens: denominationes relatiuae extrinsecae, transeat; intrinsecae, negatur. Distinguo etiam secundum consequens: à quibus denominationes intrinsecae proueniant, nego: extrinsecae, concedo.

Quod si quatur, unde colligamus denominationes similis, aequalis, &c. esse extrinsecas.

Respondendum est, hoc colligi ex fundamentis nostrae conclusionis, & ex impugnatione aliorum modorum dicendi, & particulariter colligitur ex eo quod non sit potior ratio, cur essent denominationes extrinsecae, quam intrinsecae, verbi gratia non est potior ratio, cur non album esset simile isti albo per denominationem desumptam ab illo albo, quam à seipso, & ab aliquo in se recepto.

Confirmatur, quoriscumque dicitur aliquid denominari tale per denominationem extrinsecam, tunc datur aliqua forma in aliquo extrinseco, à qua prouenit illa denominatio; qualis forma non habetur in re sic denominata; unde quia esse visum realiter est denominatio extrinseca, datur visio in oculo, à qua prouenit, qualis visio non datur in ipsa re, quae videtur verbi gratia in pariete, & ita discurrendo de omnibus, quae extrinsece denominantur, semper inueniuntur contingere: ergo, si hic paries diceretur similis illi parieti per denominationem extrinsecam, deberet in illo pariete dari aliqua forma, à qua proueniret ista denominatio, qualis forma non esset in ipso pariete, qui denominatur similis; hoc autem est falsum, ut patet: ergo denominatio similis non est denominatio extrinsecus adueniens.

55. *Dices*: etiam dantur denominationes intrinsecae nouae absque noua forma superaddita: ergo ex denominatione noua similis non sequitur dari formam nouam intrinsecam superadditam; sed ex illa denominatione potissimum colligitur, quod dantur relationes nouae superadditae fundamentis: ergo non sufficienter colligitur. Probatum antecedens, in quo solo est difficultas huius discursus: fundamentum similitudinis, verbi gratia album, est in instanti, in quo ponitur terminus, proxime dispositum, ut emanet relatio; & ante non erat sic proxime dispositum, aliàs ante existentiam termini emanaret illa relatio: sed illa denominatio proxime disposita ad emanationem est denominatio intrinseca, tam bene, quam denominatio similis, ut patet ex discursu nostro paulo ante praemisso, quia non datur aliqua forma extrinseca, à qua proueniret; & praeterea non

non prouenit ab vlla forma intrinseca noua, quia non potest assignari quænam illa sit, & quia daretur processus in infinitum: ergo datur denominatio intrinseca noua absque vlla forma intrinseca.

Hæc replicata, est satis bona, & vrgens contra nostram sententiam. Sed responderetur tamen negando antecedens, & minorem suæ probationis pro secunda parte: quandoquidem illa denominatio prouenit à coexistentia fundamenti cum termino; quæ coexistentia est forma intrinseca fundamenti.

§ 6. *Obiicitur nono:* ex iis quæ realiter distinguuntur, potest Deus saltem illud, quod est prius, conseruare sine posteriori: hinc enim inferimus nos cum *Scoto* contra *D. Thomam*, quod materia quæ prius est forma, & distincta realiter ab ipsa, possit conseruari sine forma, nec ipsimet *Thomista* videntur hoc negare de quacumque forma determinata, licet existiment materiam non posse conseruari absque aliqua forma indeterminate: sed relatio similitudinis, quæ hic paries refertur in hoc instanti ad alium parietem, est distincta realiter à duobus parietibus coexistentibus pro illo instanti, & parietes illi duo coexistentes, etiam vt coexistentes, sunt distincti realiter ab illa relatione, & etiam priores illa, vt fatentur omnes, qui tenent nostram conclusionem: ergo Deus posset conseruare illos duos parietes coexistentes, etiam vt coexistentes, seu simul cum coexistentia, absque illa relatione.

Responderi debet ad hanc difficultatem conformiter ad dicta supra de emanatione relationis, distinguendo maiorem: si posterius non sequatur per emanationem necessariam à priori sine ulla relatione aliqua reali terminata ad ipsum, concedo maiorem; si sic, nego maiorem, & concessa minori, nego consequentiam.

§ 7. *Obiicitur decimo:* non sunt multiplicanda entia sine necessitate: sed nulla est necessitas distinguendi relationem realiter, aut modaliter à fundamento, & termino & coexistentia: ergo non debet ab ipsis distingui. Probat minor, quia si esset aliqua necessitas, maxime ad saluandam denominationem nouam similis, verbi gratia, in pariete albo ad alium parietem album: sed si intelligatur per simile aliquid relatum per aliquam relationem superadditum, non est ratio vlla, vnde colligatur quod paries sit de nouo similis, aut habeat illam denominationem de nouo: ergo nulla est necessitas ponendi aliquam similitudinem in pariete distinctam realiter à pariete illo, & alio pariete coexistente.

Confirmatur hoc, quia si non habuissimus hoc nomen simile, nec aliquis diceret nobis, quod daretur aliqua forma superaddita albo, quando produceretur aliud album, non potuissimus vilo discursu colligere, quod daretur talis forma superaddita, nec habuissimus occasionem vllam imponendi nomen similitudinis ad significandum illam formam in abstracto; nec nomen similis ad significandam illam in concreto; ergo nulla assignari potest necessitas rationis ad ponendam illam formam superadditam, quæ significaretur per nomen simile, aut similitudinem.

§ 8. *Dices:* videremus vnum parietem album se aliter habere ad alium parietem album, quam ad parietem nigrum: ergo habuissimus fundamentum colligendi, quod haberet aliquam formam, per quam sic se haberet.

Contra, quia si intelligatur in antecedenti, quod videremus ipsum aliter se habere per formam aliquam superadditam, certum est quod non videmus ex terminis ipsum habere se aliter ad vnum potius quam ad alterum; neque enim illa forma superaddita intuitiue videtur ab intellectu, aut percipitur ab vilo sensu externo; vnde si videatur inesse, debet videri per discursum aliquem: sed non possunt assignari principia vlla, ex quibus discursiue colligatur, quod in sit aliqua forma superaddita parieti, per quam aliter se habeat ad alium parietem, distincta ab albedine & coexistentia eius cum alio pariete albo. Si autem intelligatur, quod aliter se habeat ad vnum parietem, quam ad alium, quia habet albedinem, quæ est repræsentabilis per eandem speciem, per quam repræsentari potest forma nexistens parieti albo, & non habet formam, quæ re-

præsentari possit per eandem speciem, per quam repræsentari posset forma inexistens parieti nigro; verum est, quod aliter se habeat ad parietem album quam ad nigrum; sed non sequitur inde, quod habeat aliquam formam, quæ sit superaddita albedini & coexistentia.

§ 9. Hic discursus examinat fundamentum principale nostræ sententiæ, & reddit mihi sententiam negantem relationes intrinsecus aduenientes distinctas realiter aut modaliter ab extremis coexistentibus valde probabilem. *Responderi* tamen potest negando minorem cum minori suæ probationis; ratio autem constabit ex dicendis ad confirmationem.

Ad quam responderetur, negando antecedens: ratio enim discursus, vnde colligeremus vnum album dicere aliquem respectum ad aliud album, qualem non diceret ad nigrum, est quod esset repræsentabilis per speciem, per quam posset repræsentari aliud album, & quod nigrum non posset repræsentari per eam nam ex hoc saltem probabiliter apparet, quod dicat aliquem ordinem & respectum actuale ad album, distinctum à respectu quem dicit ad nigrum; & illum ordinem vocamus similitudinem, & rem habentem illum ordinem, vt est habens illum, vocamus simile.

60. *Obiicitur vndecimo*, ex *Arriaga numero 20*. Duo alba essent similia, quamuis per impossibile non poneretur modus distinctus quo redderentur similia: ergo vt sint similes, non debet superaddi ille modus. Consequentia est euidens; probatur antecedens, quia Petrum esse similem albo, nihil aliud est, quam Petrum esse album, & Paulum esse album.

Confirmatur, quia modus superadditus non facit Petrum & Paulum esse eiusdem naturæ humanæ: ergo non facit ipsos esse similes in natura, quia ab eo habent esse sic similes, à quo habent esse eiusdem naturæ, cum nihil aliud sit eos esse similes in natura, quam esse eiusdem naturæ.

Confirmatur secundo, quia album, & nigrum sunt se ipsis differentiata absque vilo modo superaddito; neque enim modus superadditus addit illis differentias.

Responderetur breuiter negando antecedens obiectionis & vtriusque confirmationis, & probationem antecedentis obiectionis. Ad probationem autem consequentis secundæ confirmationis *Respondeo*, modum superaddere illud, à quo habent differre, licet non superaddat differentiam, in qua differunt.

QVÆSTIO IV.

De tribus modis Relationum assignatis à Philosopho.

61. **A**duertendum, ex relationibus quasdam esse mutuas, illas scilicet, quarum quando vna resultat in vno extremo, altera etiam in altero extremo resultat; & tales sunt similitudines creaturarum inter se: Quasdam autem non mutuas, illas scilicet, quarum vna resultante in vno extremo, altera non resultat in altero, & tales sunt relationes cognoscentis ad cognitum; quasdam etiam relationes sunt æquiparantiæ, illas scilicet quæ, cum sint correlationes, similem habent denominationem in vtroque extremo, vt similitudines; quasdam autem sunt disquiparantiæ, scilicet correlationes illas, quæ non habent similem denominationem, vt paternitas & filiatio.

Porro Philosophus omnes relationes reduxit ad tres species, seu tria genera, de quibus hic agimus. *Prima species* est earum, quæ sunt inter res, quæ habent inter se vnitatem, aut diuersitatem in aliqua re, seu formalitate. Hæc species continet sub se multas species, nā si res habent conuenientiam in aliqua ratione prædicabili de ipsis in quid, siue illa ratio sit substantia, vel accidens, relatio quam habent ad inuicem, vocatur identitas; si vero non habent conuenientiam in tali ratione, relatio vocatur diuersitas: verbi gratia, quia homo & brutum conueniunt in animali, & animal est prædicabile de ipsis in quid, propterea habet relationem identitatis inter se; quia vero non

Relatione
mutua &
non mutua

conueniunt in ratione specifica bruti aut hominis, propterea habent relationem diuersitatis inter se in ratione specifica.

Relationes
similitudi-
nis & diffi-
militudi-
nis.

61. Quod si duæ res habeant conuenientiam in aliqua ratione prædicabili in quale quid, siue sit essentialis ipsis, siue accidentalis, tunc dicuntur habere relationem similitudinis inter se; & si disconueniant in tali ratione, dicuntur habere relationem dissimilitudinis. Sic duo parietes albi, quia conueniunt in albedine, dicuntur similes; duo uero parietes, quorum unus sit albus, & alter niger, dicuntur dissimiles.

Denique si duæ res habeant conuenientiam in quantitate siue molis, siue perfectionis, aut virtutis, id est si conueniant in aliquo prædicato quantitativo (prædicatum autem quantitativum est illud, per quod apte responderi potest quærenti quanta sit res, uerbi gratia quia quærenti quantæ longitudinis sit aliqua res, aut quantæ virtutis; responderi potest: est tricubita, aut est tantæ virtutis, ut posset superare centum homines, propterea esse tricubitum, & esse tantæ virtutis, sunt prædicata quantitativa) relatio quam habent, vocatur æqualitas; & si non conueniant in tali prædicato, relatio, quam habent, vocatur inæqualitas. Sic Petrus, & Paulus dicuntur esse æquales in perfectione essentiali, Petrus uero & Bucephalus dicuntur inæquales. Similiter duo ligna tricubita dicuntur æqualia in mole, lignum uero tricubitum, & lignum duorum cubitorum inæqualia.

Sex spe-
cies rela-
tionum
primi ge-
neris.

63. Ex quibus habemus, quod relationum primi generis seu primæ speciei, seu primi modi assignari ab Aristotele sint sex species *identitas, diuersitas, similitudo, dissimilitudo, æqualitas, & inæqualitas*. Et hæc relationes dicuntur communiter fundari in unitate, & multitudine; in unitate quidem tres, ut *identitas, similitudo, & æqualitas*; in multitudine uero alie tres, ut *diuersitas, dissimilitudo, & inæqualitas*; & propterea unitas & multitudo dicuntur esse ratio proxima fundandi has relationes. Sed, ut aduertimus alias, Philosophus non dixit eas fundari in unitate, aut multitudine, sed tantum dixit illa esse eadem, similia & æqualia, quorum extrema sunt una; diuersa uero, dissimilia, & inæqualia, quorum extrema non sunt una, sed multa.

Dices: secundum nos non datur aliqua unitas inter Petrum & Paulum in humanitate, nisi unitas similitudinis, ergo relatio, quam habent inter se, non est identitas, sed similitudo.

Respondeo distinguendo antecedens: unitas similitudinis large loquendo, concedo; stricte loquendo, nego. Itaque quæ conuenientia aliquorum in prædicato prædicabili, siue in quid, siue in quale, alia stricte modo, & est conuenientia in prædicato prædicabili in quale, & eodem modo de dissimilitudine est discurrendum. Vnde licet Petrus & Paulus non habeant aliam unitatem in natura, quam similitudinis; tamen non sequitur, quod illa similitudo non sit identitas: quia non est similitudo stricta fundata in solo prædicato prædicabili in quale quid, sed est fundata in sola natura specifica, quæ prædicabilis est de illis in quid.

Aduertendum autem hic, quod quando dicuntur habere solam unitatem similitudinis, id non intelligendum sit de similitudine formali, quæ sit respectus, sed de similitudine fundamentali; unde concedi potest, quod similitudo formalis ipsorum sit fundata in unitate, tanquam in ratione fundandi.

64. Secunda species est earum, quæ intercedunt inter producentem, & productum, & hæc dicuntur fundari in actione & passione, vel quia actio & passio sunt rationes fundandi ipsas, ut volunt aliqui, vel quia sunt conditiones necessario requisitæ, ut volunt alij. Sed, ut verum fatear, non existimo inter producentem & productum dari aliquam relationem distinctam ab ipsa actione productiua & passione ipsi in producto correspondente. Adducor ad hoc sentiendum duabus potissimum rationibus. Prima est, quod nulla possit assignari necessitas alterius alicuius relationis, præter ipsam generationem, seu productionem

actuale: omnis enim denominatio, quam habet producentis ad productum, uerbi gratia pater ad filium, potest provenire ab ipsa generatione actuali.

Dices aliquem esse patrem actu, tum quando non existit generatio actualis ipsius, aut ullus influxus in filium: ergo illa denominatio patris non potest provenire formaliter à generatione actuali. Probatur consequentia, quia si proveniret ab ipsa formaliter, non posset esse actu pater, quin esset ista generatio actu.

Respondeo distinguendo antecedens: si per esse actu patrem intelligitur esse habentem paternitatem actu, nego, quia non potest assignari ulla necessitas ponendi ullam paternitatem actu in ipso, nec est ulla ratio per quam illud colligatur; si per esse patrem actu intelligitur esse illud individuum actu, quod generavit aliud individuum, siue sit ipsius paternitas actu, siue non, concedo antecedens, & similiter distinguo consequens; si intelligatur primo modo, nego; si secundo modo, concedo. Itaque esse patrem non est aliud, quam esse illum hominem actu qui generat, vel generavit filium.

65. Dices: si nihil aliud est esse patrem actu, quam esse actu illam substantiam viventem, quæ producit aliam substantiam viventem in similitudinem naturæ, aliquis esset pater actu, quamvis non haberet actu filios, quod est contra communem modum dicendi omnium fere.

Respondeo primo, quamvis hoc totum concederetur, nihil inde sequi absurdi: communis enim ille modus loquendi fundatur in illa sententia, quod detur paternitas distincta à generatione: à qua sententia, qui recedit, debet etiam recedere à communi illo dicendi modo.

Respondeo secundo negando sequelam, quia illa generatio præterita non denominatur hominem patrem, nisi dum existit filius. Et si petatur unde hoc colligatur, respondeo quod ex illo communi modo loquendi.

Confirmatur, quia si velit aliquis explicare quid sit esse patrem, non potest id aliter explicare, quam dicendo quod sit ille, qui generavit filium: ergo signum est quod paternitas nihil aliud sit, quam ista generatio filij.

Secunda ratio, quæ me mouet, est quod paternitas in diuinis sit ipsamet generatio actualis filij æterni: ergo paternitas creata est ipsamet generatio filij creati. Probatur consequentia, quia una ex præcipuis rationibus, quibus probatur relationes dari in creaturis, & maxime paternitatem, est quod detur relatio paternitatis in diuinis: ergo quandoquidem paternitas diuina non sit distincta à generatione, debet dici quod etiam paternitas creata non sit distincta à generatione saltem realiter.

66. Obiicies, Philosophus numerat relationes producentis ad productum inter relationes intrinsecus aduenientes: sed si non distinguerentur à generationibus, hoc esset falsum, quia essent extrinsecus aduenientes, sicut generationes illæ.

Confirmatur; quia Scotus tenet etiam dari relationem intrinsecus aduenientem inter producentem & productum.

Respondeo primo, valde probabile esse, quod quamvis Philosophus, dum ageret de relatione intrinsecus adueniente, agat etiam de relationibus producentis ad productum, non tamen senserit illas esse intrinsecus aduenientes, aut pertinere per se ad prædicamentum tertium Ad aliquid. Et iuxta hoc dicendum esset quod tres species, quas assignauit, non sint tres species relationis intrinsecus aduenientis; & ita multi authores explicant illum. Quod si posuerit illas tanquam species relationis intrinsecus aduenientis, dicendum est quod hoc non fecerit, quasi ita ipsemet senserit, sed quod ita communiter reputabatur; nec est mirum quod ita explicetur, quia sicut posuit tanquam species quantitatis aliquas, quæ reuera non sunt species eius, propterea quod communiter reputantur esse species eius, quid mirum est si ita fecisse dicatur de relationibus?

Ad confirmationem dico, Scotum non ita ex proposito tenuisse, sed supposuisse id cum Philosopho, siue ita esset, siue non. Cui non placet hoc, satisfaciatur meis rationibus, & teneat oppositum, præsertim propter auctoritatem Philosophi & Scoti.

67. Obiicies

Probabile
est inter
producentem
& produ-
ctum non
dari alias
relationes
præter a-
ctionem &
passionem.

67. *Obiicies secundo*: hæ relationes dicuntur fundari in actione & passione: ergo distinguantur ab illis. *Respondeo* distinguendo antecedens: si dentur, concedo; si non dentur, nego.

An actio & passio sint rationes fundandi relationes secundi generis.

Et si quæras ex suppositione quod dentur, an actio & passio sint rationes fundandi ipsas, an vero conditiones sine quibus non. *Respondeo* probabile esse quod sint tantum conditiones sine quibus non, quia videtur quod ratio realis requirens rationem fundandi, non possit esse sine ratione fundandi actu existente: sed paternitas, si esset distincta à generatione, daretur actu, generatione non existente: ergo non habet pro ratione fundandi generationem, sed tantum pro conditione sine qua non: ratio autem fundandi ipsam erit potentia generativa. Quod si tamen aliquis vellet dicere, quod omnis ratio non perat habere rationem fundandi actu existentem ut sic, difficulter posset impugnari: quare altera sententia, quæ tenet actionem esse rationem fundandi hæ relationes, satis est probabilis.

Tertium genus est, latius- rum.

68. *Tertia species* relationum est illarum, quæ non sunt mutue, id est quæ non habent correlationes à se distinctas; & huiusmodi sunt relationes scientiæ ad scibile, seu ad id, quod scitur: quamvis enim scientia dicatur per aliquid sibi intrinsecum actualis scientia alicuius obiecti, & esse illud, quo actualiter intellectus denominatur cognoscens; tamen obiectum non dicitur esse scitum aut cognitum per aliquid sibi intrinsecum, sed solum habere esse cognitum per hoc, quod terminet scientiam, & propterea cognoscens dicitur habere relationem ad cognitum, cognitum autem non dicitur habere relationem aliam ad cognoscentem præsertim, quæ sit realis. Huiusmodi autem relationes, non mutue, vocantur relationes mensurabiles ad mensuram, propterea quod obiecta, quæ sunt earum termini, mensurant nobis perfectionem actuum, ad quos sequuntur huiusmodi relationes: ex eo enim quod actus potentia intellectus possit versari circa Deum, & actus potentia visus non possit, colligo actus potentia intellectus esse perfectiores quam potentia visus, & propterea obiecta istorum actuum mensurant, id est, certificant nobis perfectionem istorum actuum. Quod universaleriter est verum, quoties ex alio capite non occurrat aliqua alia ratio aliunde desumpta, ex qua possit colligi oppositum, de quo suo loco.

Relationes tertii generis sunt transcendentes probabiler.

69. *Sed si quærat*, unde colligatur quod detur aliqua ratio realiter distincta ab ipsa scientia, qua referatur sciens seu cognoscens ad rem scitam seu cognitam: *revera diffuculter poterit assignari*. Quare non improbabiler renetur ab aliquibus, huiusmodi relationes tertii generis esse transcendentales, & non prædicamentales. Aristoteles autem, qui eas videtur, ut prædicamentales, numerare, exponendus esset, ut supra. Si cui tamen magis communis opinio placet, dicat colligi posse distinctionem relationum huiusmodi ab actibus, ad quos sequuntur, quia posset esse scientia in aliquo intellectu sine eo quod intellectus intelligeret illud obiectum; ut si Deus destrueret obiectum & speciem eius, conservata scientia, tunc enim certum est quod intellectus non cognosceret nec sciret illud obiectum, quamvis non haberet scientiam illius, sed si relatio tendentis actualis ad obiectum esset realiter identificata scientiæ, hoc non posset facere: ergo signum est quod illa relatio distinguatur realiter ab actu scientiæ.

Et si quærat, unde colligatur quod Deus destructo obiecto & specie eius, possit conservare scientiam in intellectu. *Respondeo*, ex eo quod quandoquidem scientia sit quid absolutum, pertinet enim secundum omnes ad prædicamentum qualitatis, non apparet ratio tam necessaria connexionis inter ipsam, & obiectum; ut Deus non posset illa conservare sine se inuicem: sed de hoc etiam agemus alias in libris de anima, Deo volente.

70. *Obiicies primo* contra hunc tertium modum: obiectum est causa scientiæ: ergo referuntur ad se inuicem per relationes secundi generis: ergo non per relationes tertii generis.

Respondeo, negando consequentiam, possunt enim

aliqua referri ad se inuicem per diversas specie relationes, ut patet in patre & filio, qui referuntur ad se per relationem similitudinis & productionis.

Obiicies secundo: relationes creaturæ ad Deum sunt non mutue, & tamen non sunt tertij generis, sed potius secundi generis.

Respondeo, relationes creaturæ ad Deum non esse prædicamentales, & consequenter non esse vilius generis relationum prædicamentaliū. Deinde respondeo creaturas, si referuntur ad Deum vlla relatione prædicamentali, etiam referri per relationem tertij generis, & non solum secundi generis aut primum: tamen dicendum esset quod non omnis relatio non mutua esset tertij generis, sed solum relationes non mutue mensurabiles ad mensuram.

QVÆSTIO V.

A quo sumat relatio suam specificationem.

71. *Non quæritur*, à quo formaliter, & intrinsece sumat specificationem, quia certum est, quod omnis relatio sic sumat specificationem à sua distincta specifica, in ipsa essentialiter & intrinsece inclusa, sicut homo sumit specificationem suam à rationalitate. Sed quæritur, unde sumat specificationem suam extrinsecam, hoc est dicere, unde nos colligamus vnam relationem esse distinctam specie ab alia relatione: nam cum essentialiter relationis non videamus in se, oportet ut habeamus aliqua indicia, unde colligamus vnam esse distinctam specie ab altera.

Specificatio relationis adque sumenda est ex fundamento & termino.

Hæc de re *Complutenses* enumerant tres diversas *Thomistarum* sententias. *Prima* asserit sumi specificationem relationis à fundamento & ratione fundandi, non vero à termino: ita *Flandria*, *Nazar*, *Calet*, *Bagnes*.

Secunda sententia tenet specificari adæquare à solo termino, & non à fundamento: sic *Sorcinus*, *Arauxo*, & alij.

Tertia denique est media, dicitque relationem specificari tum ex termino, tum ex fundamento, non secundum rationes materiales, sed secundum rationes fundandi & terminandi. Hanc præferunt ipsi *Complutenses*, & pro ea citant multos auctores, & est sine dubio *Scoti* in 2. dist. 1. quæst. 5. & in 4. dist. 12. quæst. 1.

CONCLUSIO I.

72. *Specificatio relationis adæquate sumenda est ex fundamento & termino proximo ac formali ita, ut quotiescunque aliqua relationes habent fundamenta, & terminos formales eiusdem rationis, possit optime colligi quod relationes sint eiusdem rationis*. Intellego autem per fundamentum proximum & formale illam formam vel formalitatem, ratione cuius ad rem, quæ per relationem referitur, sequitur relatio seu conuenit ipsi: & per terminum formalem proximum intelligo ipsammet formam seu formalitatem, ratione cuius conuenit rei, quæ terminat relationem, ipsam terminare; verbi gratia, quia similitudo parietis albi ad alium parietem album conuenit illi parieti ratione albedinis, propterea albedo est fundamentum formale & proximum, seu quod idem est, ratio fundandi istam similitudinem, & quia albedo existens in altero pariete est ratio, ob quam terminat illam similitudinem, propterea vocatur terminus formalis & proximus istius relationis, & ratio terminandi ipsam. Similiter, quia animalitas hominis est ratio, cur homo dicat similitudinem essentialiter ad brutum, & animalitas bruti est ratio, cur terminat illa similitudinem, animalitas hominis est fundamentum formale, & animalitas bruti terminus formalis istius similitudinis.

Hoc supposito patet conclusio, quia non potest colligi, unde habent relationes conuenientes in fundamento proximo & termino formali distinctionem specificam: ergo debet dici quod habent adæquate suam specificationem ex fundamento huiusmodi & termino.

Confirmatur, quia si essent aliquæ relationes, quæ conuenirent in solo fundamento, aut in solo termino: eo ipso colligerentur esse distinctæ speciei, quia vna respiceret essentialiter aliquid, quod non respiceretur ab altero: verbi gratia dissimilitudo albi ad nigrum, & similitudo albi ad album

album distinguuntur specie, quia licet conueniant in fundamento formali, v. g. in albedine, vna tamen respicit essentialiter nigrum, & altera ipsum non respicit, sed aliud album. Deinde à paritate rationis, si esset duarum relationes, quæ respicerent eundem terminum formalem, verbi gratia albedinem (vt similitudo albi ad album, & dissimilitudo nigri ad album respiciunt albedinem istius albi, ad quod referunt sua subiecta) quamuis conuenirent in termino formali, seu in ratione formali terminatiua, tamen quia vna ex ipsius respicit essentialiter albedinem in fundamento, quod refertur, quam albedinem non respicit altera, nimirum dissimilitudo, sed potius nigredinem; hinc optime colligitur quod distinguantur specie.

CONCLUSIO II.

Potest specificatio relationis desumi vel à solo termino, vel à solo fundamento in aliquo sensu.

73. *Specificatio relationum potest desumi vel à termino formali solo, vel à fundamento formali solo in hoc sensu, quod eo ipso, quod aliqua relatio habeat terminum formalem distincta rationis à termino formali alterius rationis, colligi debeat quod utraque relatio sit distincta rationis, non recurrendo ad fundamentum; & eo ipso quo aliqua relatio habet fundamentum proximum distincta rationis à fundamento proximo alterius relationis, utraque relatio debeat dici esse distincta speciei.*

Probat, quia si non possit colligi quod duarum relationes sint eiusdem rationis, nisi cognoscantur conuenire in fundamento & termino, vt diximus conclusionem præcedenti, sequitur manifeste sufficere vel diuersitatem solius fundamenti, vel solius termini ad diuersitatem relationum.

Probat, quia eo ipso quo aliquid respicit essentialiter aliquid distincta rationis, quod non respicitur ab alio, debet necessario esse distincta rationis ab illo; si enim essent eiusdem rationis, ab utroque respiceretur, vt videtur manifestum: sed ex relationibus habentibus fundamenta proxima distincta rationis vna respicit aliquid essentialiter, quod non respicitur ab altera, & idem est de relationibus respicientibus diuersos terminos: ergo eo ipso quo habent diuersa specie fundamenta, aut diuersos specie terminos, erunt distincta rationis, quamuis in cæteris conueniant.

74. *Obiicies contra primam conclusionem: relatio, quam dicitur causa ad calorem instantaneæ productum, & relatio quam dicitur ad eundem successiue productum, sunt distincta rationis, & tamen terminus formalis & fundamentum formale sunt eiusdem rationis: ergo vnitas specifica relationum non desumitur adæquate ex fundamento & termino, modo explicato in prima conclusione. Simile argumentum potest fieri de relatione, quam dicitur causa ad effectum libere productum, & eundem vel similem effectum naturaliter productum.*

Respondeo; si ista relationes sunt distincta speciei, vt supponitur, negando consequentiam, quia terminus formalis relationis, quam dicitur causa ad calorem instantaneæ productum, non est calor quomodocumque, sed calor quoad partes omnes simul existentes cum ordine ad non esse immediate præcedens in qualibet parte ex illo pro vno instanti; terminus verò relationis, quam dicitur causa ad calorem successiue productum, non est calor quomodocumque, sed calor constans partibus, quæ simul non producantur, & de quorum qualibet non est verum dicere pro vno illo instanti, quod immediate præcesserit non esse ipsius.

Similiter respectus, quem dicitur causa ad effectum libere productum, habet pro fundamento proximo potentiam liberam; respectus autem, quem dicitur causa ad effectum naturaliter productum, habet pro fundamento potentiam naturaliter productam; quæ duarum potentiarum sunt distincta rationis: vnde illi duo respectus, quidquid sit an conueniant in termino, non conueniunt in fundamento.

Dixi initio huius responsionis, si respectus seu relationes illa sint diuersa rationis, quia fortassis productio instantanea, & productio successiua eiusdem caloris sunt eiusdem rationis intrinsecæ, & solū accidentaliter distincta, per hoc scilicet, quod vna productio, nimirum in-

stantanea, integretur ex pluribus productionibus partialibus simul habentibus primum sui esse: altera vero integretur ex pluribus productionibus non habentibus simul primum sui esse. Vnde eodem modo videntur distingui, quo plures homines successiue producti, & plures homines simul producti; certum autem videtur quod inter illos hos homines non sit nisi distinctio accidentalis. Hoc tamen parum facit ad præsens.

75. *Obiicies secundo contra utramque conclusionem: relatio sumit suam specificationem à solo fundamento: ergo terminus nihil facit nec ad vnitatem duarum relationum, & sic falsa est prima conclusio; nec ad distinctionem duarum relationum, & sic falsa est secunda conclusio. Probat, antecedens, quia quod dat esse, dat specificationem: sed fundamentum solum dat esse rei: ergo dat ipsi specificationem.*

Respondeo negando antecedens, ad cuius probationem distinguo maiorem: quod dat esse, dat specificationem, hoc est dat ipsi prædicata sua intrinsecæ, & essentialia, concedo maiorem; impossibile est enim quod det esse, non dando illa, ex quibus constituitur illud esse: quod dat esse dat specificationem sic, vt ex illo solo debeat colligi quod illa res, cui dat esse, sit talis vel talis speciei distincta ab omnibus aliis rebus, nego maiorem: nam Deus dat esse omnibus rebus, & posset se solo producere omnia absolute, aut saltem plurima absolute distincta rationis, quorum tamen distinctio specifica non potest colligi per ordinem ad Deum, vt manifestum est. Similiter vna causa creata potest dare esse pluribus effectibus distincta rationis, quorum distinctio non potest colligi per ordinem ad illam causam, vnde ista causa non potest specificare illas res sic, vt ex ea possit colligi ipsorum distinctio, quamuis det ipsis suum esse, & speciem. Rursus ex risu proveniente ab aliquo & non potente provenire ab alio, colligo optime illud, à quo provenit, esse distincta speciei ab illo alio, à quo non potest provenire, & specificat propterea illam rem, à qua provenit, & tamen risus non dat esse in vilo genere causæ, proprie loquendo, ipsimet homini, verbi gratia à quo provenit, sed potius recipit esse ab homine: ergo non omne quod specificat rem, debet dare esse proprie loquendo rei, quam specificat, & consequenter quamuis terminus non daret esse relationi, proprie loquendo, adhuc posset specificare ipsam.

76. *Quod si velit aliquis dicere quod quidquid specificat aliquam rem, det ipsi speciem & esse aliquo modo, quia dare speciem aliquo modo potest esse deducere in cognitionem, quod res sit talis vel talis speciei, erit quæstio de nomine; & id admittendo, negari debet minor, nempe quod solum fundamentum det esse & speciem relationi in hoc sensu: nam ex probationibus nostris patet, quod ex termino etiam colligatur non minus quam ex fundamento, relationem esse talis vel talis speciei.*

Itaque vno verbo, quando dicitur, quod illud solum det specificationem, seu deducat in cognitionem quod res sit talis vel talis speciei, quod dat esse; si intelligatur hoc de dare esse proprie in genere efficientis, aut materialis, aut formalis intrinsecæ, aut finalis, falsum est; si vero intelligatur quod illud solum det specificationem, quod dat esse, quatenus per ordinem ad ipsum potest cognosci quod res sit talis vel talis speciei, verissimum est, sed non præiudicat nobis: quia non solum fundamentum dat esse hoc modo, sed etiam terminus; nec solum terminus, sed etiam fundamentum.

77. *Obiicies tertio contra utramque conclusionem: totum esse relationis est ad aliud se habere, quod est ad terminum: ergo solus terminus potest specificare, & nullo modo fundamentum, nec partialiter, nec totaliter.*

Respondeo distinguendo antecedens, totum esse ipsius est ad aliud ita, vt nihil respiciat essentialiter præter terminum, nego antecedens: quia certum est quod essentialiter fundamentum respiciat sic, vt non possit esse sine ipso magis quam sine termino: ita vt nullum effectum tribuat fundamento, quam referre ipsum ad terminum, concedo antecedens; & nego consequentiam: quia hoc non obstat potest accipere specificationem ab ipso fundamento, quan-

Quomodo dans esse dat specificationem.

Quomodo totum esse relationis est ad aliud se habere.

quandoquidem essentialiter ordinetur ad referendum ipsum terminum sic, ut non possit ex natura sua referre aliud fundamentum distinctæ rationis ad eundem terminum, nec ad alium.

Pro complemento huius quæstionis *aduertendum*, quod quando dicimus posse colligi distinctionem relationum ex terminis, non sit sensus, quod una & eadem relatio non possit habere plures terminos distinctissime rationis; nam, ut alias dicemus, quotiescumque fundamentum ita se haberet, ut non posset referri ad vnum terminum, quin necessario deberet referri ad alterum, nec è contra, posset vnica relatione reali referri ad vtrumque. Vnde sensus est, quod quotiescumque aliqua vna relatio realiter distincta ab alia relatione habet terminum distinctæ speciei ab alio termino, oporteat istas relationes distingui specie, & quod distinctio specifica ipsorum possit colligi ex terminis.

QVÆSTIO VI.

Utrum multiplicatis numero terminis multiplicentur numero relationes.

Relationes
subiectarum
in diuersis
numero
subiectis
distingui-
tur nume-
ro.

78. **O**stendimus quæstione precedenti, quomodo possimus colligere, quænam relationes ex illis, quæ realiter distinguuntur inter se comparata, sint eiusdem vel diuersæ speciei: nunc ostendere conabimur, quænam relationes inter se numero distinguimur. Et in primis supponunt omnes, relationes reales simplices, quæ subiectantur in diuersis numero subiectis, esse diuersas numero, quia naturaliter idem numero accidens nequit esse simul in diuersis subiectis: & quamuis ex accidentibus absolutis plurima saltem possint esse, successiue quidem sine dubio; simul autem probabiliter, ut diximus supra de potentia Dei absoluta in subiectis diuersis; tamen accidentia relatiua, quæ seipsis inhaerent subiectis suis, & sunt essentialiter actuales determinationes eorum, nequeunt esse nec successiue, nec simul etiam de potentia absoluta in pluribus subiectis. Vnde patet, quod eo ipso, quo cognoscimus hoc numero album habere similitudinem ad aliud album, & aliud album habere similitudinem ad idem album, possumus colligere, illas duas similitudines esse distinctas numero: quare diuersitas fundamenti se solo sufficit ad colligendum distinctionem numericam relationum in illis diuersis fundamentis subiectarum.

Supponunt præterea omnes, idem reale fundamentum posse fundare plures relationes distinctas numero, & distinctæ etiam speciei, ad diuersos scilicet specie terminos; idem enim album referatur per similitudinem ad vnum album, & per dissimilitudinem ad nigrum: & istæ duæ relationes similitudinis & dissimilitudinis, sicut sunt distinctæ speciei, ita sunt secandum omnes distinctæ numero: & hinc ad colligendum, aliquas duas relationes esse distinctas numero, non requiritur quod cognoscatur esse in diuersis subiectis; nec ad colligendum quod sint eadem numero, sufficit quod colligantur esse in eodem subiecto.

79. *Difficultas ergo est*, an quando subiectum idem referatur ad terminos plures eiusdem rationis, ut vnum album ad plura alba, vnus pater ad plures filios, sit eadem numero relatio, qua referatur ad omnes; an vero tot sint relationes distinctæ numero in ipso, quot sunt termini distincti numero, ad quos referatur: si enim sint tot numero relationes, quot termini, multiplicatis terminis, multiplicentur numero relationes in eodem fundamento, & non poterit ex vnitæte fundamenti colligi vnitas numerica relationum eiusdem etiam speciei, sicut non potest colligi ex vnitæte eius vnitas numerica relationum distinctæ speciei. Si vero non sint tot numero relationes, sed vnica tantum, qua referatur ad omnes, tum non multiplicabuntur relationes in eodem fundamento ad multiplicationem terminorum, & ex identitate fundamenti colligi poterit identitas relationum eiusdem speciei, ut patet.

80. *Prima sententia* tenet non multiplicari relationes ad multiplicationem terminorum eiusdem speciei, & colligi propterea vnitatem numericam relationum eiusdem speciei, verbi gratia similitudinum ad plura alba, & paternitatem ad plures filios ex vnitæte fundamenti. Hanc tenet D. Thomas *tertia distinct. 8. quæst. 1. & 3. part. quæst. 35. art. 5.* quem sequuntur Thomistæ communiter,

Caietanus, Medina, Capreolus, Ferrar. quos citat & sequitur Cursus Complutensis *dist. 14. quæst. 7 §. 4. Toletus hic q. 2. Ruuius q. 8. Ioannes à Sancto Thoma q. 17. art. 6. & alij.*

Secunda sententia extreme opposita est, ad multiplicationem terminorum multiplicari in eodem fundamento relationes, quibus referatur ad illos terminos. Ita Scotus in *3. dist. 8. quæst. 2. quodl. 11. & 5. Met. qu. 7.* quem præter suos omnes sequuntur Suarez *5. sect. 8. Fonseca ibid. c. 10. q. 1. sect. 3. Molina 1. par. q. 1. art. 2. Amicus hic tract. 9. 7. dub. 8. art. 2.*

Tertia sententia media est, quancumque fundamentum ita referatur ad plures terminos, ad quorum vnum nequit referri, quin referatur ad aliquos, non multiplicari in ipso relationes numero distinctas realiter ad illos terminos, sed vnica numero reali relatione ipsum referri ad illos terminos, sed quando referatur ad plures terminos, ad ad quorum vnum potest actu referri, quin ad cæteros actu referatur, tum multiplicari in ipso relationes pro multiplicatione terminorum.

Hæc videtur mihi non esse vlllo modo contra auctores secundæ sententiæ; nam quamuis dicant absolute relationes distingui, ad distinctionem terminorum, tamen sine dubio intelligendi sunt de relationibus illis, de quibus exemplificabant suam doctrinam, & similibus, non autem de aliis diuersæ rationis; sed istæ relationes sunt relationes, quibus referatur fundamentum ad terminos, ad quorum singulos actu referri possit, quin ad alios referri debeat actu: & in hoc sensu habebant controuersiam cum D. Thoma, qui negabat plures relationes etiam ad tales terminos, ut plures similitudines in vno albo ad plura alba, & plures paternitates ad plures filios in eodem patre: ergo de huiusmodi relationibus intelligendi sunt, & non de relationibus, quibus referatur fundamentum ad plures terminos, ad quorum vnum non possunt referri, quin necessario debeat referri ad reliquos. Adde esse expresse sententiam Amici supra.

CONCLUSIO I.

81. *Quando subiectum referatur ad plures terminos sic, ut non possit referri ad vnum, quin referatur ad reliquos, non multiplicentur in ipso relationes reales numero ad multiplicationem terminorum, si vnica relatione reali ad omnes referantur.* Hæc est iuxta tertiam sententiam.

Probat autem conclusio breuiter, quia non est necessitas multiplicandi relationes in ipso casu; & præterea, quia relatio qua referretur ad vnum ex ipsis terminis, non esset causa relationis, qua referretur ad alterum, nec è contra; nec esset subiecta in distincto fundamento; nec posset esse sine illa altera, aut è contra, ut supponitur: ergo non esset vllū principium colligendi distinctionem reale ipsarum. Quæ sane ratio mihi conuincit hanc conclusionem. Adde; fundamenta conclusionis sequentis non posse improbare hanc conclusionem: sed alia non sunt, quibus impugnetur: ergo tenenda est.

Si queratur autem aliquod fundamentum, quo hoc modo referatur ad plures terminos.

Respondeo non esse necesse, ut nos illud afferamus quia non dicimus dari tales; sed si datur, relationes in ipso non esse multiplicandas, si tamen effectus dicat relationem intrinsecas adueniēte ad suas causas, totū physicū quod distinguitur realiter à suis partibus in sententia Scotistarum cōmuniōri, dicit vnica relationem ad partes intrinsecas & essentielles v. g. materiam & formam; & idem est de intellectu producta per intellectum & speciem, non enim dicit necessario duas relationes numero distinctas ad illa duo.

Aliud exemplum potest afferri de dissimilitudine quæ habet similitudo partes albi cum alio albo ad vtrūque; albi, neque enim habet duas dissimilitudines ad illas; sed vnā, siue illa vnā sit realiter distincta, siue non ab illa similitudine.

CONCLUSIO II.

82. *Multiplicatis terminis, qui possunt esse sine se inueniuntur, multiplicentur numero relationes.* Hæc est auctorum secundæ & tertiæ sententiæ contra primam sententiam.

Probat primò, quia falsum est fundamentum aduersariorum, nempe accidentia indiuiduari per subiectum, ut supra ostendimus.

Deinde

Quando
nequit
subiectum
referri ad
vnum ter-
minum,
quia refe-
ratur ad
alterum,
vnica rela-
tio suffi-
cit.

Multipli-
cas termi-
nos ad
quorum
vnum po-
test referri
fundamen-
tum, quin
referatur
ad alios
non multi-
plicatur re-
latio.

Deinde, quamuis esset verum, non sequeretur ipsorum intentum nimirum plura accidentia eiusdem speciei non posse esse in eodē subiecto: sicut enim plura accidentia diuersæ speciei, quamuis indiuiduantur secundum ipsos per sua subiecta, possunt esse in eodem subiecto: quare non possent esse plura accidentia eiusdem speciei in eodem subiecto, quamuis indiuiduantur ab ipso.

Præterea, quamuis albedines indiuiduantur à subiecto secundum ipsos, tamen plures albedines successiue possunt esse in eodem subiecto: ergo nulla est ratio cur plures relationes, quamuis indiuiduantur à subiecto, non possent esse simul in eodem subiecto. Probatur consequentia, quia si indiuiduatio à subiecto prohiberet ne plura accidentia eiusdem rationis simul essent in eodem subiecto, prohiberet etiam ne successiue essent in ipso.

Denique, quamuis plura accidentia eiusdem omnino rationis non possint esse naturaliter in eodem subiecto, quia scilicet superflueret vnū ex ipsis, tamen quoties est inter accidentia aliqua diuersitas sic, ut munus vnus nō expleatur per alterum, non potest esse dubium, quin possit esse in eodem subiecto etiam naturaliter; sed sic contingit in nostro proposito; nam est tanta diuersitas inter duas paternitates, aut similitudines, ut vna sit nata respicere vnum terminum, altera alterum sic, ut vna non possit alterius vicem supplere: ergo bene poterunt esse simul in eodem subiecto, etiam naturaliter.

83. Probatur secundo: quando producit de nouo vnum albū, in albo prius existente, resultat relatio similitudinis ad ipsum, tāquam ad terminum: ergo quando producit aliud albū, resultabit alia relatio similitudinis ad alterum illud album tāquam ad terminum. Probatur consequentia, quia non est maior ratio quare resultaret relatio ad positionem primi albi, quam ad positionem alterius albi.

Dicunt, esse maiorem rationem, quia quando ponitur primum albū, nisi resultaret relatio, non esset forma, à qua denominaretur albū præexistens simile, & consequenter debet tum necessariò resultare relatio; sed posito secundo albo esset forma, à qua denominaretur simile illi, nimirum illa similitudo, quæ resultabat ad positionem primi albi.

Contra primum: quia colligitur non fuisse formam, qua referretur ad primum album, nisi resultaret relatio, ex eo, quod non posset habere denominationem nouam intrinsecā sine forma noua intrinsece recepta: sed ex hoc ipso colligitur non esse formam, à qua referretur ad secundū album, nisi resultaret noua relatio: ergo responsio nulla. Probatur minor, quia de nouo est similis intrinsece secundo albo: ergo si non potest esse denominatio noua intrinseca sine noua forma, nisi resultet noua relatio ad secundum album, non erit forma, à qua denominaretur simile secundo albo.

Contra secundo, quia similitudo non potest referri nisi ad suum terminū: sed secundum album non est terminus similitudinis terminatæ ad primum album: ergo illa similitudo non est forma potens referre ad secundū album. Probatur minor, quia relatio intrinseca adueniens non potest esse sine suo termino: sed illa similitudo, ut patet, erat sine secundo albo: ergo secundū album nō est terminus ipsius.

Confirmatur hoc, quia relatio dependet essentialiter à termino: ergo quandoquidem relatio similitudinis ad primum album fuerit ante secundum album, sequitur quod non dependeat à secundo albo, & consequenter quod non habeat secundum album pro termino.

84. Respondet Ioānes à S. Thoma, relationē dependere per se à termino formali, nō tamē à termino materiali; vnde licet multiplicetur terminus materialiter, tamen si formaliter nō multiplicetur, manebit eadē relatio. In proposito autē plures filij habēt rationē vnus termini formalis, licet sint plures termini materialiter. Explicat hanc doctrinā in lapide tracto à pluribus; nā dicit solā vnā relationē ad illos plures, quia licet sint plures materialiter, formaliter tamen sūt vnus terminus adequatus istius relationis: & quemadmodū lapis ille tractus à decē hominibus, & respiciēs illos, ut vnū trahēt, posset eadē relationē respicere viginti, si à viginti traheretur, quia illa multiplicatio est multiplicatio materialis, & nō formalis terminis: ita licet possit vna paternitas sufficere terminari ad vnū filium, tamē potest termi-

nari etiā ad viginti, quia illi viginti cōueniēt in vna ratio, ne termini formalis, & solū materialiter essent distincti.

Contra hanc doctrinā sic arguo: in primo filio est vna ratio sufficiens ad terminandā istam relationem non solū materialiter, sed formaliter, & actu terminat ipsā sufficienter: sed in secundo filio sunt æquales rationes tam materiales, quā formales ad terminandā relationem talem: ergo in casu nostro non solū multiplicantur termini materialiter, sed formaliter, quandoquidem sit alia & alia numero distincta ratio terminandi in vtroque filio, quāvis quilibet, si seorsim poneretur, terminaret relationem. Ad aliud autem exemplum de lapide tracto à pluribus, dico non esse vllō modo simile, quia quando plures trahunt, vnus ad quare non trahit, sed partialiter tantum; vnde per tractionē partialē cuiusq; non traheretur lapis tali tractione, quali trahitur à pluribus, hoc est tam cito aut velociter; imò fortassis vnus solus nō posset trahere vlla ratione lapidē: sed in casu nostro vnus solus filius ad quare terminaret filiationē independēter ab vllō alio: ergo nō est idē dicendum in vtroque casu. Deinde falsū est quod eadē tractione traheretur lapis à decē & à viginti: si enim eadē tractione traheretur ab ipsis, nō posset trahi ab illis decē, quin traheretur à viginti, præsertim si existeret isti viginti, quod est absurdū.

85. Respondent alij relationem dependere à termino adequato, & sine illo nō posse esse; non tamen dependere à termino inadæquato, & propterea posse esse absque illo; relationē autem similitudinis in albedine habere pro termino adequato album, ut sic; pro termino vero inadæquato albū in particulari, & propterea licet non possit esse sine albo ut sic, posse esse sine quocūque albo particulari.

Contra: quod est terminus adequatus & primarius similitudinis, ut sic, nō est terminus adequatus similitudinis in particulari: sed albū ut sic est terminus adequatus similitudinis albi ut sic: ergo nō potest esse terminus adequatus albi in particulari, & consequenter similitudo in particulari debet habere pro termino adequato & primario albū particulare.

Confirmatur hoc, quia ille terminus est censendus primarius, & adequatus relationis, quo posito peneretur, & quo non posito nō poneretur: sed non posito albo primo non poneretur illa relatio similitudinis, quāuis poneretur aliud quodcumque albū, & eo posito, nullo alio posito, poneretur: ergo album primum est terminus adequatus relationis. Probatur minor, quia destructo albo primo, destruitur illa relatio, ut certū est; & si produceretur aliud album ante illud primum, non resultaret illa similitudo numero, sed alia similitudo, ut fatentur aduersarij: ergo posito primo albo ponitur, & non posito non ponitur illa similitudo.

Dices, quod nō sequatur illa relatio ad positionē albi particularis, ut particularis est, sed ut includit rationē albi ut sic.

Contra, quia si hoc esset verum, sequeretur illa relatio ad positionem cuiuscumque albi, quia ratio albi, ut sic, includitur in quocumque albo tam bene, quam in illo albo.

Probatur tertio: quia eodem modo quo defēditur relationem posse referri ad plures terminos numero distinctos, posset defēdi, quod referatur ad plures terminos distinctæ speciei; sed cōsequens est absurdū, ut fatentur aduersarij: ergo & antecedēs. Probatur sequela, quia nullū est principii colligendi pluralitatem illarū relationū, nisi ob pluralitatem terminorū, & ex eo quod daretur relatio ad vnū terminum ex ipsis, quamuis alter non existeret: sed hoc nihil probaret secundum aduersarios; posset enim dici, quod colligatur distinctio & pluralitas relationū ex pluralitate terminorum primariorum & non secundariorum, & quod isti plures termini non essent termini adequati & primarij, sed tantum termini inadæquati & secundarij.

Probatur quarto: non minus intrinsece denominatur album simile secundo albo, quod producit, quam primo: sed denominatur simile denominatione totaliter intrinseca respectu primi albi: ergo & respectu secundi: sed hoc esset falsum in sententia aduersariorū: ergo illa sententia est falsa. Probatur subsumptum, quia denominatio nō debet dici totaliter intrinseca, quæ nō potest haberi ab vlla forma intrinseca, quātumuis ponatur sine hoc quod ponatur aliquod intrinsecū: sed denominatio similis respectu secundi albi nō habetur ab vlla forma intrinseca posita nisi etiā

pona

ponatur secundum album: ergo non est totaliter intrinseca. *Confirmatur hoc*, quia probabiliter nulla forma existens in subiecto potest dare novam denominationem intrinsecam physica subiecto, nisi aliter se habeat intrinsece respectu illius: si d. similitudo, quæ oritur ad positionem primi albi, non aliter se habet intrinsece respectu albi, similis, quando ponitur secundum album: ergo tunc non dat novam determinationem intrinsecam, & consequenter nova denominatio similis, quam habet album simile ad secundum album, non erit totaliter saltem intrinseca.

87. *Responderi posset* ad hoc, iuxta principia Thomistarum apud Complutenses hic quæst. 7. quod licet relatio, qua refertur pater ad primum filium, non posset referre ipsum ad secundum abique nova extensione, bene tamen posset hoc facere mediante extensione, sicut per scientiam habituales, qua facilitatur quis ad unam conclusionem, potest facilitari ad alteram mediante extensione eius.

Contra, quia, præterquam quod exemplum illud de scientia habituali sit æque difficile & falsum, ac hoc quod dicunt de relatione: præter hoc, inquam, quæro quid sit nova illa extensio: Si sit aliquid reale de nouo adueniens, quandoquidem eo posito referatur pater ad secundum filium, & non posito non referatur nihil, impedit, quominus sit relatio noua, & sic habetur intentum.

Deinde, quemadmodum pater, qui non erat ante patrem secundum filium, sit de nouo pater eius per illam novam extensionem, quæ non esset relatio: ita posset dici de nouo pater primi filii per aliquam extensionem, quæ non esset relatio. Si non sit quid reale novum: ergo manet difficultas argumenti integre.

Quod si dicatur esse respectus rationis, prout significant Complutenses. *Contra*, quia nullo intellectu cogitante pater sit de nouo realiter pater secundum filium: ergo non habet esse tale s. mediante extensione, quæ esset ens rationis, ut est evidens.

88. *Probat* quintò, plures filii habent plures correlationes ad patrem, scilicet plures filiationes: ergo pater habet plures paternitates ad ipsas. Antecedens conceditur ab aduersariis, & est manifestum, quia una numero relatio non potest subiectari in subiectis realiter distinctis, præsertim taliter, ut possit remanere destructo quocumque ex ipsis. Probat consequentia, quia correlationes debent esse simul tempore secundum Philosophum, & omnes: sed si non essent plures paternitates in patre, non essent simul tempore correlationes, nam prius tempore posset esse paternitas vlla una, quæ esset in patre, quam esset filiatio secundum filium, qui posterius produceretur.

Dices correlationes adæquatas esse simul tempore, non verò correlationes inadæquatas; illas autem filiationes filiorum plurium non esse, nisi correlationes inadæquatas paternitatis.

Contra, quia paternitas una est adæquata correlatio unius filiationis: ergo filiatio una est adæquata correlatio unius paternitatis, & consequenter responsio est falsa. *Præterea* contra hanc responsionem faciunt ea, quæ supra diximus in probatione secunda & tertia.

89. *Probat* ultimò, quia sicut actio est essentialiter modus, per quem aliquid dicitur producere terminum: ita similitudo est essentialiter modus, per quem aliquid refertur ut simile: ergo sicut implicat quod actio sit, & non producat per eam omnis terminus natus produci per ipsam, ita implicat poni relationem in subiecto, & non referri subiectum ad omnem terminum, ad quem nata est illa similitudo ipsum referre: ergo similitudo qua refertur patres ad primum alium, non est nata ipsum referre ad secundum album: quandoquidem possit existere sine secundo albo.

90. *Obiicit primò*: si multiplicarentur similitudines ad multiplicationem terminorum in vno patre, aut paternitates in vno patre, sequeretur quod unus patres non esset vnum simile, sed plura similia, & unus homo plures patres, & non unus pater: si enim ab una similitudine patres habet esse vnum simile, quare à duabus similitudinibus non haberet esse duo similia?

Respondeo negando consequentiam, quia ad multiplicationem formarum accidentalium non est necesse ut multiplicentur concreta, ut patet exëplis. Si enim quis haberet

plures scientias, Logicam scilicet, Metaphysicam, & Theologiam, non diceretur esse plures scientes, sed unus sciens; deinde Sol producens diuersis actionibus, v. g. liquefaciens & obdurans, non dicitur plura agentia, sed vnum agens; & ut maneamus in proposito, patres relatus per similitudinem ad alium patrem, & per dissimilitudinem ad alium, quamuis, secundum aduersarios etiam, haberet plures relationes, non diceretur plura relata, sed vnum relatum. Itaque ad probationem dico, quod non ab una similitudine præcise habeat patres esse vnum simile, sed etiam ex eo quod ipse sit unus: nam si poneretur una relatio in pluribus patribus, essent plura similia, & non vnum tantum simile, & similiter non à pluribus similitudinibus præcise habentur plura similia, sed requiritur necessario pluralitas subiectorum seu fundamentorum.

90. *Obiicit secundò*: Vna numero potentia potest respicere plura obiecta & plures actus: ergo una relatio potest respicere plures terminos numero distinctos etiam tales, quorum vnum possit respicere non respiciendo alterum.

Respondeo primò, hoc argumentum etiam posset virgeri contra aduersarios, quia si quid valet, æque probat unam relationem posse referre ad plures terminos distinctæ speciei; nam una potentia potest tendere in obiecta & actus distinctæ speciei, voluntas enim potest producere amorem & odium, intellectus apprehensionem & iudicium, assensum & dissensum, oculus visionem coloris & nigredinis: ergo si idem sit de relatione & potentia, una relatio poterit respicere plures specie terminos.

Respondeo secundò directe, negando consequentiam & disparitas est, quod relatio dependeat in esse & conservari à termino, quem respicit, quia essentia ipsius consistit in actuali determinatione fundamenti ad illum terminum, & consequenter nequit respicere terminum, à quo ita non dependet: sed si respiceret plures terminos, quorum vnum posset respicere actu, non respiciendo actu alterum, non ita dependeret ab omni termino quem respicit, ut patet: ergo nequit respicere tales terminos: potentia vero non dependet nec in fieri, nec in conservari ab illis actibus, & obiectis, quæ respicit, & propterea non est inconueniens, quod respiciat plura talia.

Præterea potentia respicit plura, quatenus est potens producere plures actus, & per illos tendere in obiecta: relatio verò respicit terminos per modum actualis determinationis fundamenti ad illos: facilius autem est sine dubio alicui respicere plura in actu primo per modum potentis, quam in actu secundo per modum facientis aut producentis, unde fit ut una res habeat simul potentiam ad contradictoria, verbi gratia ad amandum, & non amandum, cum tamen contradictoria non possint esse simul in illo.

Adde ad hæc, non esse rationes vllas, unde colligatur quod eadem potentia non possit respicere plures actus, & obiecta; imò experientiam & rationem docere contrarium; esse vero rationes, ex quibus colligatur eandem relationem non posse versari circa plures terminos sic, ut possit actu terminari ad vnum, & non terminari actu ad alterum.

QVÆSTIO VII.

Virum relatio terminetur ad absolutum, an ad respectum.

91. **N**ON queritur hic, an relatio possit terminari ad aliam relationem; nam in sententia admittente unam relationem fundari in alia, verbi gratia in paternitate similitudinem ad aliam paternitatem, certum est illam relationem similitudinis terminari ad alteram paternitatem cui paternitas illa, in qua fundatur ista similitudo, est similis.

Verus ergo sensus huius controuersie est, an quando aliqua res refertur relatione ad aliam rem, relatio, qua refertur, terminetur ad correlationem, quæ est in illa alia re, an vero ad ipsam aliam rem, in qua est illa correlatio, secundum se & rationem illam, secundum quam subiectat istam correlationem; verbi gratia, an relatio similitudinis, qua album refertur ad aliud album, terminetur ad istud aliud album ut album, an vero terminetur ad correlationem similitudinis, quæ est in illo alio albo, aut ad aliud illud album, ut habet istam correlationem. Si terminetur ad fundamentum correlationis secundum se,

Disparitas inter potentiam & relationem quantum ad respiciendum plures terminos.

vt abstrahit à correlatione, tum relatio terminatur ad absolutum, siue istud fundamentum sit relatio, siue non, quia capimus hic absolutum pro fundamento correlationis; si autem terminetur ad correlationem, seu ad fundamentum quatenus afficitur correlatione formaliter, tum terminabitur ad relatum. Hic est verus sensus huius questionis, & in hoc sensu.

Prima sententia est, quod relatio prædicamentalis omnis terminetur ad relatum formaliter. Hanc tenet *Diuus Thomas* 1. par. quæst. 13. art. 7. & cum eo, *Caetanus*, *Bagnes*, *Nazarus*, *Zumel*, *Flandria*, *Arauxo*, *Sanchez*, quos citant & sequuntur *Complutenses* hic quæst. 6. qui addunt eam esse procul dubio Aristotelis, & congruentiorem Christianæ Philosophiæ ac Theologiæ, inuitantes scilicet, hoc specioso encomio ad eam amplectendam, quos rationibus adducere nequeunt.

Secunda sententia est omnem relationem terminari ad absolutum, & non ad relatum formaliter. Ita *Scotus* in 1. dist. 26. quæst. 1. & distinct. 30. quæst. 1. ac eius discipuli, quos sequuntur *Vasques* 1. par. disputat. 159. cap. 6. *Suar.* disput. 47. Met. sect. 16. *Hurtad.* disput. 15. sect. 7. *Ogna*, *Lorinus*, *Valbius*, & ex Thomistis *Capreolus*, *Soncinus*, *Sotus*.

Tertia sententia distinguit inter relationes prædicamentales mutuas, & non mutuas, & asserit non mutuas terminari ad absolutum, & non ad relatum, quandoquidem non sit relatio in termino, ad quam referantur, dicit autem mutuas relationes terminari ad relatum, & non ad absolutum. Ita *Ferrar.* 2. contra gentes c. 11. *Maf. hic* quæst. 3. *Gallego* contr. 29. *Ruinus* quæst. 7. *Vallius* 2. par. quæst. 13. & *Fonseca*.

CONCLUSIO I.

Relationes
mutue ter-
minantur
ad absolu-
tum,

93. *Relationes non mutue, id est quæ non habent correlationem sibi correspondentem in termino, terminantur ad absolutum, & non ad relatum.* Hæc est secunda & tertia sententia contra primam.

Probat efficaciter, quia non est vlla relatio in termino ratione cuius posset dici quod terminarentur ad relatum: ergo non possunt terminari ad illud. Huius rationis vis magis patebit in exemplo. Itaque vt hic supponi debet, scientia dicit relationem tertii generis ad scibile, scibile autem non dicit relationem prædicamentalem ad scientiam; propterea relatio illa scientiæ dicitur non mutua: quandoquidem ergo in scibili, ad quod terminatur illa relatio scientiæ, non detur relatio alia correspondens relationi illi scientiæ, sequitur relationem scientiæ non terminari ad scibile, vt afficitur alia relatione, & consequenter illam relationem non terminari ad relatum, sed ad absolutum.

Respondet ad hanc rationem *Fonseca* relationes tertii generis quæ sunt non mutue, non habere quidem in termino relationem realem sibi correspondentem, habere tamen relationem rationis, verbi gratia in scibili, ad quod refertur relatio scientiæ, non datur alia relatio realis, quæ refertur ad scientiam; bene tamen datur in eo relatio rationis, quod sufficit ad propositum, quia scientia refertur ab scibile, non vt relatum relatione reali, sed vt relatum relatione rationis.

Contra quia hic non querimus de termino rationis, ad quem posset quis imaginari quod refertur relatio, sed de termino reali ipsius. Deinde terminus formalis & materialis vt quod & vt quo relationis realis debet esse realis: ergo non sufficit aliquid rationis pro tali termino ipsius.

Contra secundò, quia quando oculus, verbi gratia videt actu parietem, non est necesse vt fingatur vllus respectus rationis in pariete viso, & tamen tum visio refertur actu ad parietem, & relatio visionis vere tum terminatur ad aliquid; non ad ens rationis, cum nullum sit tum, vt suppono: ergo ad aliquid reale: sed non ad relationem realem, quandoquidem non datur, ergo ad ipsum absolutum.

94. *Respondent Complutenses* cum *Caetano*, *Nazario*, & alijs, negando consequentiam: quia quamuis non detur alia relatio in termino relationis non mutue, tamen ille terminus habet denominationem relatiuam ab ipsamet relatione non mutua: verbi gratia, scibile refertur ad scientiam per ipsamet relationem, quæ est in

scientia, & terminatur ad scibile, & vt sic scibile denominatur, & habet esse relatiuum, terminat relationem scientiæ: & idem est de reliquis huiusmodi.

Hæc doctrina proponitur supra à *Complutensibus* fule latis, sed nullo modo satisfacit. *Primò*, quia sequeretur relationem esse terminum formalem sui ipsius, & eam consequenter ad se terminari; quo nihil absurdius excogitari potest. *Secundò*, quia ideo scibile, verbi gratia, denominatur à relatione scientiæ, quia terminat illam: ergo prius est natura quod illam terminet, quam quod denominetur per ipsam, & consequenter pro illo priori relatio habet terminum sufficientem: sed non habet relatiuum tum: ergo non determinatur formaliter, & per se ad relatum. *Tertiò*, quia quamuis non consideremus colorem, vt visibile formaliter, seu vt denominatum per relationem visionis, potuissimus bene intelligere quod terminaret relationem visionis: ergo non est dicendum quod terminet, vt sic denominatur. Probat consequentia, quia ideo potissimum id diceretur, quia non posset concepi, quomodo terminaret, nisi vt sic denominatur.

Probat secundò hæc conclusio, quia relationes mutue nec non mutue. Consequentia patet à fortiori: & admittitur ab omnibus; antecedens patebit ex probationibus conclusionis sequentis.

CONCLUSIO II.

Relationes
mutue
terminantur
ad absolu-
tum.

95. *Relationes mutue, v. g. similitudines, paternitates, equalitates, terminantur ad absolutum, & non ad relatum.* Hæc est iuxta secundam sententiam contra primam & tertiam.

Probat primò contra tertiam sententiam specialiter, quia relationes non mutue terminantur ad absolutum: ergo & mutue. Admittant aduersarii antecedens. Probat consequentia, quia eadem prorsus est ratio: nam licet in termino mutuarum relationum sit alia relatio, & non sit in termino relationum non mutuarum; tamen illa relatio est impertinentissima ad terminandum relationem mutua: tum quia si per impossibile non esset, tam bene posset relatio mutua terminari ad fundamentum eius, quam relatio non mutua terminatur de facto absque relatione; tum quia ipsum absolutum fundamentum istius relationis habet sufficientissimam rationem terminandi ipsam; tum quia non ponitur illa correlatio ad hoc vt possit mutua terminari, sed ad hoc vt terminus referatur intrinsece ad subiectum relationis mutue, verbi gratia filio non ponitur, vt substantia filij terminet paternitatem, sed vt illa substantia referatur intrinsece ad substantiam patris.

Probat secundò absolute: terminus ponitur in definitione relationum mutuarum tanquam additum: ergo & cognitio ipsius requiritur ad cognoscendam naturam vnius relationis, quatenus distinguitur ab omnia relatione: si quis enim velit cognoscere, an duæ aliquæ relationes, quæ sunt in eodem fundamento, sint eiuſdem vel diuersæ rationis, debet necessario recurrere ad terminum formalem, ad quem terminatur relatio: ergo ille terminus formalis, ad quem terminatur relatio, est prior relatione terminata: sed altera correlatio non est prior illa, nec relatiuum formaliter constitutum per illam, vt sic constitutum est, nam secundum omnes, correlationes mutue sunt simul natura.

Confirmatur hoc, quia relatio mutua præexigit fundamentum, & terminum, ex quorum positione sequitur necessariò per emanationem; sed non præexigit correlationem, nec correlatiuum formaliter, vt est euidens: ergo terminus illius non est correlatiuum.

96. *Respondent aduersarii*, & speciatim *Complutenses* ex *Nazario*, terminum qui specificat relationem, quæ præexigitur ipsi, esse terminum radicalem & materiale, non vero formalem.

Contra, quia gratis & sine fundamento villo dicunt, illum terminum, qui ponitur in definitione relationis, & requiritur ad eius specificationem, & ex cuius positione sequitur relatio, non esse terminum formalem relationis; sed radicalem.

Deinde

Deinde ille est terminus formalis, qui sufficeret, si per impossibile tolleretur quodcumque aliud, ad terminandum relationem: sed ille terminus, quem ipsi vocant radicalem & materialem, v.g. substantia filij supposita generatione passiva, quamvis non haberet correlationem, vt si per possibile, aut impossibile tolleretur ab ipso filio, esset sine dubio sufficiens ad terminandam paternitatem, imò terminaret ipsam actu: ergo ille terminus est terminus formalissimus paternitatis, & ad rationem ipsius, vt talis est, impertinentissima est illa correlatio: & hinc dixi supra, quod sit eadem ratio de mutuis & non mutuis, quantum ad terminationem earum ad relatiuum.

Confirmatur hoc, quia non ideo ponimus correlationes mutuas, vt terminus possit terminare formaliter relationes mutuas, nam potuissimus dicere, quod isti termini terminarent illas absque correlatione mutua, sicut termini non mutuarum terminant illas: & hinc sane, si dicendum esset, quod relatio terminaretur ad relatiuum necessarium, non tamen dicendum esset quod relatio mutua terminaretur ad relatiuum constitutum per relationem oppositam, sed ad relatiuum constitutum eo modo, quo relatiuum, quod est terminus relationis non mutua, constituitur, nimirum vel per respectum rationis, vt tenet *Fonseca*, vel per denominationem extrinsecam desumptam à relatione terminata, vt dicunt *Complutenses*.

Si autem quæras, quare ergo ponatur correlatio mutua? Respondeo, quod finis ponendi ipsam sit, vt terminus referatur intrinsece ad alterum extremum, quemadmodum alterum extremum intrinsece refertur ad illum. Ideo autem ponitur effectiue quoties ponitur altera relatio, quia toties applicatur causa sufficienter productiua, aut emanatiua, vt ita dicam, ipsius, non minus, quam applicatur causa productiua, seu emanatiua alterius relationis; vnde tam vna, quam altera debet poni simul, & si vna nequit impediri, altera etiam eadem ratione impediri nequit.

97. Probatur tertio: & confirmatur prædictis probatio: fundamentum quod ponitur in definitione relationis, & ex cuius positione sequitur, est fundamentum formale, & non radicale, & non constituitur in esse reali per relationem vllam ex correlationibus: ergo terminus qui ponitur in definitione relationis, & ad cuius positionem sequitur, est terminus formalis, nec debet constitui per relationem. Antecedens videtur euidens. Probatur consequentia tum à paritate rationis; tum, quia eodem modo loquuntur absolute Philosophi, & alij Doctores de fundamento & termino: ergo si per fundamentum intelligant fundamentum formale, per terminum intelligunt terminum formalem; & sane satis æquiuoce & imperfecte procederent, si dum dicunt relationem orti ex fundamento & termino, intelligerent per fundamentum, formale fundamentum, & per terminum, non formalem, sed fundamentalem terminum, seu radicalem.

Confirmatur, & fere recidit in idem, quia ante relationem debet fundamentum intelligi constitutum non solum radicaliter, seu fundamentaliter, sed formaliter: ergo etiam ante ipsam debet terminus intelligi constitutus formaliter, & non sufficit, quod intelligitur constitutus radicaliter.

98. Assignant disparitatem *Complutenses*, quod relatio exigit fundamentum ex communi ratione accidentis, seu vt dicit esse in, & ideo comparatur ad fundamentum, vt ad causam, & debet præexigere ipsum formaliter constitutum; comparatur verò ad terminum ex propria ratione particulari, quatenus relatio est, seu dicit esse ad: ex qua parte, inquirunt, relatio non habet esse in rerum natura formaliter loquendo, sed solum habet oppositionem ad correlatiuum; ac proinde non præexigit terminum formaliter constitutum in ratione termini.

Hæc doctrina mihi difficilior videtur ipsam sententiam, ad quam defendendam adducitur. Impugnatur primo, quia non solum ex ratione accidentis, vt sic, præexigit relatio fundamentum, sed ex ratione sua particulari; vnde si non daretur vlla ratio accidentis vt sic, communior relatione, vt si non esset possibile vllum aliud accidens præter re-

latiuium, sed ens vt sic immediate contraheretur ad substantiam & ens relatiuum, profecto, ens relatiuum præexigeret fundamentum quatenus relatiuum est. Deinde non ex ratione accidentis, vt sic, præexigit fundamentum, ex quo necessario emanet posito termino, quia aliàs omnia accidentia deberent sic emanare ex suis fundamentis, quod falsum est; sed ex ratione sua particulari id exigit: ergo falsum est, quod ex sola ratione accidentis, vt sic, præexigit fundamentum.

99. Impugnatur secundo, quia falsum est, quod relatio quatenus dicit esse ad, non sit quid reale existens in rerum natura, quia ipsa relatio secundum esse suum proprium distinctum ab esse absoluto & ab esse entis vt sic, communi enti absoluto & respectiui, est quid reale existens in rerum natura; similitudo enim, vt similitudo, existit in re simili, & paternitas in patre: ergo existunt realiter prædicata constitutiua eius: sed esse ad est prædicatum constitutiuium eius non minus, quam rationalitas est constitutiuium hominis: ergo etiam in quantum dicit esse ad, est quid reale existens in rerum natura. Nec sane capere possumus, quid sibi velint prædicti auctores, dum hoc negant: & licet citent pro se sanctum Thomam, vel exponendus sanctus Doctor ad aliquem alium sensum; vel certe doctrina ipsius hac in parte nequit subsistere.

Impugnatur tertio, quia certum est, non minus debere præsupponi terminum aliquem ad relationem quam fundamentum: ergo præsupponit terminum constitutum formaliter sub illa ratione, sub qua præsupponitur, non minus quam præsupponit fundamentum.

100. Probatur quarto conclusio, quia ideo album vt album non posset terminare relationem similitudinis fundatæ in altero albo, sed debet ipsam terminare sub conceptu relatiui, quia potest esse in rerum natura absque eo quod terminet, & quia eo ipso quo concipitur terminare aliud, concipitur modo relatiui: sed fundamentum potest esse in rerum natura absque eo quod fundet, & eo ipso quo intelligitur fundare relationem ad aliud, intelligitur tam bene per modum relatiui, quam intelligitur terminus per modum relatiui, quando intelligitur terminare: ergo si hoc non obstante fundamentum fundat sub ratione absoluta, terminus etiam terminabit sub ratione absoluta, quæ ratio mihi videtur valde virgere.

Probatur quinto, quia illud est formaliter terminus relationis, ad quod relatio refert fundamentum: sed refert ad absolutum: ergo absolutum est terminus formalis ipsius, & non relatiuum. Probatur minor, quia non dicitur pater esse pater filij, prout filius dicit formaliter relationem filiationis; nec album esse dissimile nigro, prout nigrum dicit dissimilitudinem ad ipsum; imò quantum ad hoc sunt similia, quia vtrumque dicit similitudinem: sed pater dicitur pater istius personæ, quæ habet filiationem illam, & album dicitur dissimile nigro, vt nigrum est.

Quod confirmatur, quia, vt supra dixi, referretur ad nigrum, quamvis non esset alia dissimilitudo in nigro.

101. Obiicit primo, pro *Complutensibus*, secundum Philosophum hic: relatiua omnia dicuntur ad conuertentiam. Verba Philosophi sunt: *Amplius siquidem conuenienter assignatur ad quod dicitur, omnibus aliis sublatiis, quacumque accidentia sunt: relicto autem solo illo, ad quod assignatum est, conuenienter semper ad ipsum dicitur; vt si seruus ad hominem dicitur, circumscriptis omnibus, quæ accidentia sunt domino, vt esse bipedem vel hominem, relicto vero solo quod dominus est, semper seruus ad ipsum dicitur, & paulo post: Circumscribatur ab homine esse dominum, non sane amplius seruus ad dominum dicitur: cum enim dominus non sit, nec seruus dicitur.* Quibus verbis, inquirunt *Complutenses*, manifeste docet Aristoteles, quod sublata à termino relationis quacumque ratione absoluta, si maneat relatiua denominatio, vere terminat relationem: ergo relatio terminatur ad relatiuum vniuersaliter: vniuersaliter enim loquitur Philosophus. Hoc videtur fundamentum *Complutensium* ad dicendum quod sua sententia sit conformior Aristoteli.

Sed facile respondetur cōcedendo, quod relatiua dicantur ad conuertentiam, quia quoties est verum, quod Petrus sit dominus

Relatio non existit fundamentum ex ratione accidentis, vt sic.

Relatio quatenus dicit esse ad est quid reale.

do natus Pauli, certum est, quod Paulus sit seruus Petri, & si album sit dissimile nigro, nigrum erit dissimile albo, & si homo sit sciens conclusionem, conclusio erit scita ab homine, nec vltus de hoc dubitat. Concedo etiam, quod ablata quacumque ratione accidentali termino relatiui, præter denominationem relatiuam, relatiuum dicitur ad illum terminum. Sed nego hinc sequi, quod relatio terminetur ad terminum, vt habet istam denominationem relatiuam: sicut enim omnes concedent, quod fundamentum non fundaret actu relationem, nisi esset actu relatio, & posito quod sit relatio, necessario fundat ipsam circumscripto quocumque alio, & tamen hoc non obstante fundamentum non habet formaliter fundare ab ipsa relatione: ita quamuis non referretur pater ad filium, nisi filius haberet filiationem, & posita filiatione, circumscriptis quibuscumque aliis, referretur ad ipsum, non sequitur, quod filius formaliter terminet relationem patris, vt habet denominationem illam relatiuam. Solum ergo sequitur, quod ista denominatio relatiua sit concomitans, aut sequens necessario terminationem relationis sic, vt à posteriori possit ex ea colligi, quod relatiuum terminetur, vel non terminetur.

102. *Obiicies secundo.* Non potest intelligi relatio sine eo, quod intelligatur correlatio, correlationes enim ex Philosopho sunt simul natura & cognitione: sed hoc non esset verum, nisi vnum ex illis esset terminus alterius, vel formalis vel materialis.

Respondeo primo, negando maiorem: probabile enim est, quod quis posset cognoscere aliquem habere relationem paternitatis, antequam cognosceret alium aliquem habere relationem filiationis: quamuis enim deduceret ex noua denominatione patris debere esse paternitatem in illo, qui sic denominatur, non videtur adeo necessarium, quod talem discursum applicet statim ad inferendum, quod daretur similiter filiationis relatio in filio.

Quod confirmatur, quia sicut potest quis intelligere relationem tertij generis, non intelligendo correlationem, eodem modo posset etiam intelligere similitudinem albi ad album non intelligendo aliam similitudinem in altero albo, imo debet necessario applicare alium discursum, ad colligendum, quod sit alia similitudo mutua. Ad probationem autem maioris dico non esse sensum Philosophi, quod relationes simul necessario cognoscantur, sed quod neutra ex natura sua præexigat cognitionem alterius.

Respondeo secundo, supponendo veritatem maioris, negando minorem: quia ratio cur relatio non possit intelligi sine correlatione non est, quod correlatio esset terminus eius; sed quod causæ determinantes intellectum, ad intelligendam relationem, sunt sufficienter applicatæ ad determinandum ipsum ad intelligendam correlationem, & propterea, cum sint causæ naturales, necessario determinant ipsum.

103. *Obiicies tertio,* in Diuinis paternitas habet pro termino filiationem, aut saltem filiatio est de ratione intrinsecè constitutiuam termini ipsius: ergo similiter in creatis. Propter hanc obiectionem *Complutenses* videntur existimasse suam sententiam congruentiorem Christianæ Philosophiæ, & Theologiæ.

Respondeo negando consequentiam: & ratio disparitatis est, quod filiatio sit constitutiuam filij in esse personæ realiter distinctæ à patre; & cum terminus debeat esse realiter distinctus à re relata, hinc filiatio intrinsecè ingreditur constitutionem termini paternitatis: in creatis vero filiatio non est, quæ constituit rem, quæ est filius, in esse personæ realiter distinctæ, & propterea non est necessarium, vt ingreditur constitutionem termini paternitatis. Falsum autem est, quod dicunt *Complutenses*, ex ratione relationis vt sic, ori, vt terminet se inuicem, tū ex dictis, tum etiam quia si ex ratione relationis vt sic oritur, vt relatiuum deberet referri ad aliud relatiuum constitutum per aliam relationem, quemadmodum refertur Pater diuinus ad Filium, sequeretur, quod relationes tertij generis, sic deberent referri, quod falsum est secundum omnes: nam licet referantur ad relatiuum secundum auctores primæ sententiæ, tamen non referuntur ad relatiuum constitutum per

aliam relationem, aliàs essent mutue relationes. Itaque, quod relationes diuinæ referantur ad se inuicem, non oritur etiam ex eo, quod sint diuinæ, & substantiales, vt aliqui dicunt, quia relatio similitudinis, quam dicit pater ad filium, non terminatur ad correlationem; & tamen est diuina, & substantialis, & infinita: oritur ergo ex ratione iam dicta, quia ipsæ sunt constitutiuæ intrinsecæ, extremorum in esse realiter distinctorum; & consequenter, quandoquidem relatio omnis terminetur ad terminum realiter distinctum à suo fundamento, paternitas diuina debet terminare filiationem diuinam, per quam constituitur filius realiter distinctus à patre.

Confirmatur, quia relatio in diuinis constituit suum fundamentum in esse realiter distincto à termino, & non præsupponit fundamentum à termino realiter distinctum, quamuis relatio creata hoc non habeat: ergo posset relatio in diuinis terminari ad relatiuum, licet relatio creata sic non terminaretur.

104. *Obiicies quarto,* sequeretur, quod Deus poneretur sub propria ratione absoluta in definitione creaturæ ordinis naturalis, & sic aliqua creatura ordinis naturalis, esset naturaliter incognoscibilis; quia non posset cognosci, nisi cognito Deo sub illa ratione: sic autem nequit cognosci naturaliter.

Respondeo, sub quacumque ratione referatur creatura ad Deum, Deum debere poni in definitione creaturæ, & si illa ratio nequit naturaliter cognosci, nec creatura etiam vt sic relata, cognosci poterit, & vt sic etiam erit incomprehensibilis; quatenus tamen refertur ad Deum sub conceptibus, quos possumus habere naturaliter de ipso, sic poterit cognosci naturaliter.

Præterea hoc argumentum vrgeri potest contra *Complutenses*, qui eo vtuntur: nam certum est, vt cognoscatur relatio aliqua, siue terminetur ad absolutum, vt nos tenemus, siue ad relatiuum, vt tenent aduersarij, debere necessario cognosci terminum, qui terminat ipsam, non solum secundum esse relatiuum formaliter, sed secundum esse absolutum, quod denominatur relatiuum: verbi gratia vt cognoscatur similitudo fundata in albo, debet necessario cognosci album, quod terminat ipsam: & non solum sufficit cognoscere, quod terminet, sed debet cognosci sub ratione albi, alias non sciemus illam relationem, quæ in albo fundatur, esse similitudinem potius, quam dissimilitudinem, vt est euident, tunc sic: ergo si aliqua creatura dicat relationem ad Deum, debet cognosci Deus non solum sub denominatione relatiua, sed sub ratione illa, quæ præexigitur in ipso, vt habeat illam denominationem, & sic conuincit tota difficultas obiectionis, vt manifestum apparet.

105. *Obiicies quinto:* illud est terminus relationis, quo posito ponitur, & quo ablato aufertur: sed posita correlatione ponitur, & ea ablata aufertur: ergo.

Respondeo, distinguendo maiorem: si sit aliquid prius, transeat, si non sit, nego maiorem: correlatio autem non est prior relatione.

Respondeo secundo, simpliciter negando maiorem, quia sic fundamentum proximum esset terminus, quia eo posito & ablato ponitur & aufertur relatio.

Obiicies sexto, Datur oppositio inter correlatiua quæ talia formaliter: ergo vnum correlatiuum formaliter terminatur ad alterum formaliter.

Respondeo, negando consequentiam, solum enim sequitur, quod vnum ex ipsis sit distinctum realiter ab altero, & quod terminetur ad aliquid, ad quod non terminatur alterum, & quod non possit esse in eodem fundamento cum altero, quod non est contra nos.

Respondeo tertio, distinguendo consequens, quatenus sunt opposita, transeat; quatenus referunt fundamenta sua alio modo, nego.

QVÆSTIO VIII.

Virum vna relatio possit fundare aliam relationem.

106. *S*ensus huius questionis est, an quemadmodum vnum album refertur ad aliud per relationem similitudinis, distinctam realiter aut modaliter ab extremis, ita etiam illa similitudo referatur per aliam relationem similitudinis

ad

ad aliam similitudinem, aut per relationem dissimilitudinis ad paternitatem, aut alias relationes, quibus est dissimilis.

Prima sententia est negatiua. Ita D. Thomas 1. p. quæst. 42. ar. 1. Caiet. Canariensis, Vazq. Molin. Ferrar. 4. contra gentes, Soncin. 5. Metaph. quæst. 29. Didacus à Iesu disp. 14. q. 3. & alii.

Secundam sententiam extreme oppositam & affirmatiuam tenet Doctor in 2. dist. 1. q. 4. & in 4. dist. 6. q. 10. quem præter suos sequuntur Suar. disp. 47. Metaph. sect. 1. Ruinus quæst. 11. huius predicamenti.

CONCLUSIO.

Vna relatio fundatur in alia. 107. Hæc secunda sententia, tenens vnam relationem posse fundare aliam relationem, est vera.

Probatur primo, quia duæ paternitates sunt eiusdem speciei, & possunt esse sine se inuicem: ergo tam bene dicunt relationem similitudinis ad se inuicem, quam duo homines, vel duæ albedines. Probatur consequentia, quia ideo duæ albedines dicunt relationem similitudinis superadditam, quia sunt eiusdem speciei, & possunt esse sine se inuicem.

Respondent aliqui, duas paternitates non esse eiusdem speciei proprie loquendo. *Contra* quia sic posset dici, quod duæ albedines, aut duo homines non essent eiusdem speciei proprie loquendo; eadem enim est ratio de vtriusque.

Dices disparitatem esse, quia ex eo, quod paternitates essent eiusdem speciei proprie loquendo, sequeretur inconueniens, nimirum processus in infinitum; hoc autem non sequeretur ex eo quod Petrus, & Paulus essent eiusdem speciei proprie loquendo.

Contra primo, quia falsum est sequi illud inconueniens, ut patet ex solutione obiectionis.

Contra secundo, quia quidquid inconueniens sequitur ex eo, quod relationes essent eiusdem speciei proprie loquendo, sequitur etiam ex eo, quod quæcunque alia indiuidua essent eiusdem speciei, essent enim eadem ratio colligendi de vno, ac de aliis; & propterea si sequatur inconueniens ex eo quod aliqua ex illis sint eiusdem speciei, sequitur etiam ex eo quod vlla ex illis sint eiusdem speciei.

Confirmatur, quia qui soluet argumenta contra identitatem specificam relationum, potest argumenta soluere contra identitatem specificam hominum: ergo debet negare talem identitatem inter homines etiam.

Confirmatur secundo, quia non potest assignari quid sit esse eiusdem speciei proprie loquendo, nisi duæ paternitates sint eiusdem speciei proprie loquendo.

108. Respondent ergo alii, duas paternitates esse similes essentialiter, & dissimiles etiam aliis relationibus, non tamen per relationem à se realiter distinctam; & consequenter ex identitate, seu similitudine duarum relationum non colligi quod vna relatio possit fundare alteram à se realiter distinctam.

Contra hoc replicant aliqui Scotista, quod inde sequeretur eandem relationem esse primi, & secundi generis, esse similitudinem, & dissimilitudinem: sed hoc est absurdum, quia similitudo, & dissimilitudo sunt species completæ relationis essentialiter oppositæ: ergo non possunt identificari realiter, & consequenter vna relatio non potest esse realiter similitudo, & dissimilitudo primi, & secundi generis.

Verum hæc replica non videtur multum vigere in sententia ipsiusmet Scoti, & horum Scotistarum, quia relatio similitudinis albi ad album est dissimilis ipsi albo, quod refert, & tamen non per aliam relationem, & consequenter est realiter similitudo, & dissimilitudo. Similiter relatio, in qua ponunt Scotista hi cum Scotio statum ita ut non possit fundare aliam relationem, est similis & dissimilis aliis relationibus, & tamen non per relationem à se realiter distinctam: ergo non est absurdum, quod eadem relatio sit realiter similitudo & dissimilitudo respectu diuersorum terminorum, aut quod sit relatio primi aut secundi generis. Ad id autem quod opponitur in re-

plica nimirum similitudinem, & dissimilitudinem esse species completas relationis ut sic, concedendum est de similitudine & dissimilitudine realiter distinctis, negandum vero de similitudine & dissimilitudine realiter identificatis; aut certe fatendum est species completas & distinctas posse identificari realiter.

109. Contra ergo illam solutionem aliter: Quidquid est seipso tale, non potest esse quin sit tale: sed paternitas potest esse & non esse similis alteri paternitati, quando scilicet altera non existeret: ergo non est similis alteri paternitati seipsa, sed per similitudinem à se distinctam. Probatur maior à posteriori, quia colligimus aliquid non esse seipso tale ex eo, quod possit esse, quin sit tale: ergo quod potest esse quin sit tale, non est seipso tale. Probatur etiam à priori, quia quidquid habet necessario formam, à qua denominatur tale, necessario est tale semper: sed quidquid est seipso tale, habet necessario & semper formam à qua sic denominatur, nimirum suam entitatem: ergo necessario est semper tale.

Confirmatur hoc, quia eodem modo quo diceretur paternitas esse similis alteri seipsa, posset dici quod albedo esset similis seipsa: sed consequens est falsum secundum aduersarios: ergo & antecedens. Ve autem vis huius rationis nostræ melius capiatur, & tota hæc materia.

110. Aduertendum est, præcipuum, imo solum fundamentum asserendi, & probandi, quod dentur relationes realiter distinctæ à fundamento, esse nouam denominationem intrinsecam, quam possit res habere & non habere: illa enim noua denominatio, si sit ad aliud, erit relatiua, & consequenter proueniet à relatione, & si possit esse fundamentum sine tali denominatione, inde colligitur quod relatio, à qua prouenit, sit realiter distincta à fundamento. Quod si fundamentum non possit esse sine aliqua tali denominatione, etiam relatiua, quam habet, certe nullum superest fundamentum colligendi, quod relatio, à qua prouenit talis denominatio, sit realiter distincta ab illo fundamento: & hinc optime concluditur scotus, quod omnis relatio creaturæ ad Deum, sine qua nequit esse creatura, sit identificata realiter creaturæ.

Hoc bene animaduerso non erit difficile scire quamnam relationes realiter identificentur suis fundamentis, & quæ non. Cum ergo paternitas possit esse sine denominatione similis ad aliam paternitatem, optime colligitur quod illa similitudo, à qua sic denominatur, sit realiter distincta ab ipsa, & consequenter quod vna relatio possit fundare aliam relationem.

111. Obicitur primo, Ideo in communi & vera sententia vno materiæ ad formam non vnitur materiæ per aliam vnionem, quia ipsamet est ratio formalis vniendi, & similiter inherentiæ actualis accidentis ad subiectum non inheret accidenti per aliam inherentiæ, sed seipsa, quia est ratio formalis inherendi, hoc est ratio, à qua formaliter habet accidens inherere: ergo quandoquidem paternitas sit ratio formalis referendi patrem, non debet ipsa per aliam relationem referri.

Respondet distinguendo consequens ad patrem, seu ad filium, concedo consequentiam; ad aliquid aliud, nego consequentiam. Itaque ex hac obiectione solum habetur quod quemadmodum vno materiæ ad formam non vnitur ipsi materiæ aut formæ per aliam vnionem, quia ipsa est ratio essentialis vniendi ipsa, ita etiam paternitas, quia est ratio essentialis referendi patrem ad filium non potest referri ad patrem aut filium per ullam aliam rationem: & totum hoc est verum, & fundatum in doctrina iam præmissa, quod scilicet non est necessarium, ut denominatio, sine qua subiectum nequit esse, proueniat à forma realiter distincta à subiecto. Hinc enim sequitur quod, quandoquidem vno nequeat esse quin sit vnita materiæ, & formæ, eo modo quo vnitur ipsis, non habeat denominationem vniti ad ipsa per aliam vnionem à se realiter distinctam: & idem de inherentiæ accidentis ad subiectum, & de paternitate etiam comparata ad patrem & filium. Quod si vno posset vniri alicui, sine quo posset esse, certe deberet vniri ipsi per aliquid aliud, & non seipsa: unde si vniones partiales animæ ad corpus vniantur inter se, certe debent vniri per

Melior refutatio resp. p. 108.

Refutatio aliquorum Scotistarum.

Cur vnio
nequeat
viri per
aliā
vnionem,
relatio ve-
ro possit
referri
alia rela-
tione.

vnionem superadditam ipsis, quia potest qualibet ex illis esse sine eo quod vnatur alteri, nimirum vnio partialis animæ ad caput potest esse sine vnione eius ad brachium. Cum ergo paternitas possit esse sine similitudine ad aliam paternitatem, sequitur quod, si sit similis ipsi, hoc habeat ab aliquo alio realiter distincto.

112. *Quod si queratur*, quare, si similitudo vna potest esse similis alteri similitudini per relationem distinctam, similiter vnio materiæ ad formam non possit vniri aliis extremis per aliam vnionem.

Respondetur solutionem huius non spectare ad propositum, quia ad propositum solum spectat scire, utrum si vniretur, vniretur per formam à se distinctam, an seipsa; an autem possit vniri vel non possit, est alterius considerationis.

Confirmatur hoc, quia aduersarii fatentur vnā similitudinem esse similem alteri, licet non per similitudinem à se distinctam, & tamen non concederent vnionem materiæ ad formam esse posse vnitam aliis extremis, nec per seipsam, nec per formam à se distinctam, ergo non ex eo quod relatio possit referri ad alia quam ad illa extrema, quæ refertur, potest colligi quod vnio possit vniri aliis extremis, quam illis quæ vniretur autem huius, ut dixi est alterius considerationis, & impertinens ad propositum.

Tamen ut hoc etiam sciatur. *Respondendum* est rationem esse, quod vnio habet ex natura non posse esse in aliquibus extremis, nisi vnatur, quia hoc est officium & essentia eius vnire extrema, inter quæ reperitur; quare si vniretur aliis extremis quam materiæ & formæ, deberet vnire illa extrema; & consequenter esset ratio essentialis vnionis illa; sed hoc est falsum, quia sic non posset esse, quin reperiretur inter illa, & quoniam illa vniretur, quod est absurdissimum.

113. *Obiicies secundo principaliter*: si relatio fundaret relationem, sequeretur processus in infinitum, quia sicut vna fundaret vnā, sic alia alteram, & sic in infinitum; non est enim maior ratio, quare similitudo albi ad album esset similis alteri similitudini per similitudinem à se distinctam & in se fundatam, quam illa similitudo in ipsa fundata esset similis per alteram similitudinem, & sic in infinitum.

Respondetur ad hoc, quod est fundamentum principale oppositæ sententiæ, quidam Scotistæ, quod non daretur processus in infinitum, quia cum fundamentum relationis debeat esse perfectius relatione in ipso fundata, aliquando deueniretur ad aliquam relationem, quæ esset tam exigua entitatis & perfectionis, ut non posset fundare aliam relationem.

Sed hac responsio non placet, tum quia fundamentum rei subiectæ non debet semper esse perfectius illa re, ut supponit responsio nam qualitas secundum communem omnium sententiam est perfectior quantitate, & tamen subiectatur in ipsam etiam & præcipue, quia si potest in illa relatione, quæ est tam exigua perfectionis, saluari noua denominatio sine noua forma, potest in quacumque alia re, & sicut soluerentur argumenta in vno, ita soluerentur in omnibus.

Confirmatur primo, quia si est tam exigua entitatis, ut non possit fundare aliam formam relationem; ergo non debet habere denominationem talis formæ, nihil enim debet habere denominationem formæ, cuius est incapax: hinc enim Angelus non potest habere denominationem quanti, quia non potest habere ipsam quantitatem molis, à qua prouenit talis denominatio.

Confirmatur secundo, quia si potest saluari denominatio noua absque noua forma, ex eo quod fundamentum sit tam exigua entitatis, ut non possit recipere nouam formam, posset dici quod prima relatio esset tam exigua perfectionis, ut non posset fundare alteram, & non est vlla ratio, quæ probaret oppositum, quia omne argumentum quod posset fieri ad probandum quod esset perfectio sufficiens in prima relatione, posset solui sicut solueretur ab aduersariis de vltima relatione.

Confirmatur tertio, quia satis probabile est nullam relationem dēdere perfectionem aliquam præter perfectionem quæ est bonitas entis ut sic, quæ etiam reperiretur in

quocumque ente, atque adeo in vltima relatione, in qua esset status.

114. *Respondetur ergo* Suarez primò non esse absurdum quod darentur infinitæ relationes actu; relationes enim sunt minimæ entitatis. *Sed reuera* contra infinitatem categorematicam relationum faciunt omnia argumenta, quæ probant non dari infinitum actu in multitudine: nam ad huiusmodi infinitum, ut tale, impertinens est perfectio aut imperfectio entitatum, ex quibus consistit. *Deinde* ut postea ostendimus, falsum est quod si queretur ex conclusione dari istum processum in infinitum.

Respondetur etiam secundo negando sequelam, quia licet vna relatio fundare possit aliam relationem distinctam denominationis, v. g. paternitas similitudinem, similitudo dissimilitudinem; tamen vna relatio nequit fundare aliam relationem eiusdem denominationis, v. g. similitudo nequit fundare aliam similitudinem, nec paternitas paternitatem: non dantur autem tot relationes diuersarum denominationum, quot sufficiunt ad processum in infinitum.

Verum neque hac etiam solutio placet propter duo, primum est, quia si potest similitudo esse similis de nouo sine alia forma superaddita, quare etiam paternitas non posset esse similis de nouo sine forma superaddita?

Dices, quia nihil potest dare denominationem similis nisi sit similitudo, vel habeat similitudinem: paternitas autem est similis: ergo cum non sit similitudo, debet habere similitudinem à qua sic denominetur: similitudo autem est similitudo, & propterea potest habere denominationem similis à seipsa.

Contra, quia ut supra dixi, implicat quod aliquid sit seipso tale, nisi sit necessario tale: ergo si similitudo non sit necessario similis alteri simili, ut nō, sine qua potest esse, non erit seipsa similis ipsi. *Deinde* vnde colligitur, quod paternitas non sit realiter similitudo, non quæ denominatur aliud simile, sed quæ denominet seipsam simile, si similitudo sit similitudo, à qua ipsa denominatur similis: Ut aduertatur autem vis huius vltimæ replicæ, aduertendum in sententia Suarezii similitudinem posse considerari dupliciter, & ut denominat aliud simile, & ut denominat seipsam similem, & secundum vtramque rationem est similitudo. Vis ergo replicæ consistit in hoc, quod non possit assignari ratio, cur paternitas non possit habere rationem similitudinis posteriori modo, licet non possit habere rationem similitudinis priori modo.

Secundum est, quod non saluat processum in infinitum, quia licet similitudo non possit fundare similitudinem, tamen potest fundare dissimilitudinem, & dissimilitudo illa potest fundare similitudinem alteram, & illa alia similitudo aliam dissimilitudinem, & sic in infinitum.

115. *Itaque respondeo aliter* ex principiis Doctoris nostri negando sequelam, quia, ut antea dixi, nulla res refertur ad aliam rem, sine qua nequit esse, per relationem à se realiter distinctam, non enim potest habere ad talem rem nouam denominationem; noua autem denominatio est vnica & potissima via colligendi relationem distinctam realiter à fundamento. In processu vero multarum relationum aliquando venietur ad relationem aliquam, quæ non habet aliquem terminum, sine quo posset esse, ad quem referretur per relationem aliam à se realiter distinctam, & consequenter in illa relatione dabitur status, v. g. paternitas Ioannis est similis paternitati Petri similitudine à se realiter distincta, illa tamen similitudo non est similis similitudini, quæ fundatur in paternitate Petri per similitudinem à se distinctam, quia nequit esse similitudo paternitatis Ioannis ad Petri paternitatem, quin sit similitudo paternitatis Petri ad paternitatem Ioannis.

116. *Dices* hinc habetur, quod similitudo illa non possit per aliam referri ad similitudinem sibi correlatiue oppositam, sed non habetur quin possit referri ad aliquid aliud per relationem à se distinctam.

Respondetur posse referri ad quemcumque alium terminum, sine quo nequit esse, per relationem à se distinctam, sed non sunt infinita actu existentia, ad quæ sic referri possit, & consequenter non habebit infinitas relationes.

Dices adhuc: sicut illa potest habere similitudinem ad aliud

aliud, ita similitudo in ipsa fundata potest rursum ad aliud habere similitudinem.

Respondeo, semper hoc esse verum, antequam veniatur ad relationem illam, quæ non haberet aliquid, sine quo nequirit esse: quod autem aliquando veniretur ad talem, patet, quia semper in progrediendo debet assignari pro termino, ad quem referretur relatio, aliquid distinctum à terminis relationum præsuppositarum: nam nequit esse sine illis terminis, & consequenter ad illos non referretur per relationem à se distinctam; cum ergo non sint termini in infinitum actu distincti, non ibitur in infinitum in relationibus.

117. *Sed quæres adhuc*, quare saltem fundamentum ultimum ultimar relationis, nimirum Ioannes, aut Petrus, non referretur relatione reali ad illam ultimam relationem; videtur enim, quod possit sic referri, quia potest esse sine illa: quod si possit, sequitur de facto dari infinitas relationes, quia si Ioannes dicat relationem dissimilitudinis ad paternitatem, similiter dicet aliam relationem dissimilitudinis ad illam dissimilitudinem, & aliam ad illam, & sic in infinitum, quia potest esse sine omnibus illis.

Respondeo, nullum subiectum referri ad relationem in se subiectam, siue mediate, siue immediate per relationem distinctam ab ipsa, quamvis possit esse sine ipsa: sicut enim relatio subiecta in subiecto potest referre ipsum ad alia, ita etiam potest ipsum referre ad seipsum; & hoc colligitur etiam vterius ex eo, quod non esset signum aliquod distinctionis realis inter relationem qua referretur Ioannes ad paternitatem suam, & paternitatem: ergo non debet dici, quod referretur ad paternitatem per relationem realiter distinctam ab ipsa.

Deinde non ex denominatione noua quomodocumque colligitur relatio realis distincta ab extremis, quæ ad se inuicem denominantur, sed ex denominatione noua, quæ posset non esse, quamvis quodlibet ex extremis existeret. Cum ergo relatio subiecta in subiecto non possit existere, quin subiectum habeat necessariò omnem illam denominationem, quam ad ipsam habet, optime colligitur, quod illa denominatio non proveniat ab aliquo realiter distincto ab illa relatione.

118. *Obiicies ultinò*: sequeretur, quod totum esse relationis non esset ad aliud se habere, quia scilicet præter hoc, quod est referre fundamentum, adhuc esset subiectum alterius relationis.

Respondeo breuiter negando sequelam, & ad probationem dico, quod esse subiectum alterius relationis duobus modis potest intelligi, actu scilicet, vel aptitudine: & quouis modo intelligitur, non est de essentia relationis; non si intelligatur actu, quia relatio potest esse sine eo, quod actu subiectet aliam relationem; non etiam si intelligatur aptitudine, quia illa aptitudo non est nisi proprietas relationis, proprietas autem non est de essentia rei. *Deinde* quando dicitur, quod relatio habet totum suum esse ad aliud, sensus est quod nihil aliud faciat circa subiectum suum, quam actu ipsum referre, & quod non possit esse quin ita ipsum referat: hoc autem est verum, quamvis sit subiectum alterius relationis: ergo esse subiectum alterius relationis non tollit, quo minus tota eius essentia sit ad aliud se habere in sensu, in quo illud debet intelligi.

QVÆSTIO IX.

Quodnam sit supremum genus prædicamenti Ad aliquid, & quænam sint proprietates Relationum.

Hanc difficultatem magis intricatam, quam vtilem, absque enumeratione modorum dicendi expediā.

CONCLUSIO.

119. *Summum genus huius prædicamenti est relatio intrinsecus adueniens realiter separabilis à fundamento, communis vniuerso omnibus talibus relationibus.* Hæc in re est communis. *Probat*ur, quia aliquod debet assignari, nihil autem convenientius assignari potest quam talis relatio.

Obiicies: non potest abstrahi ab omnibus relationibus huius prædicamenti aliqua ratio communis prædicamentalis: ergo non debet assignari aliquod vnum supremum genus huius prædicamenti. *Probat*ur antecedens, quia

non potest abstrahi ab omnibus fundamentis relationum particularium aliquod vnum fundamentum vniuersum ipsis: ergo neque potest abstrahi à relationibus illis particularibus aliqua relatio vna, ipsis vniuersa. *Probat*ur consequentia, quia illa relatio deberet habere vnum fundamentum abstractum à fundamentis aliarum relationum.

Respondeo negando antecedens cum consequentia suæ probationis, & probatione eiusdem: quia cum relationes possint fundari in rebus primo diuersis, v. g. in rebus diuersorum prædicamentorum, quæ non conueniunt in aliquo conceptu communi prædicamentali, non est necesse vt relatio, vt sic, habeat fundamentum vnum prædicamentale; & eadem etiam ratione sequitur, quod non debeat habere aliquem vnum terminum prædicamentalem. Itaque fundamentum relationis vt sic non debet esse aliquod vnum determinatum, sed sufficit vt sit indeterminatum.

Dices: relationes sumunt speciem à fundamento & termino: ergo relatio vt sic, debet habere aliquem vnum terminum & aliquod vnum fundamentum. *Respondeo* distinguendo antecedens: relationes, quæ distinguuntur specie, aut numero ab aliis, transeant quæ non sic distinguuntur, nego antecedens: relatio autem vt sic non distinguitur specie, aut numero ab aliis, quandoquidem includatur in omnibus illis essentialiter.

120. *Obiicies secundo*: Relationi omni debet correspondere correlatio: ergo & relationi vt sic, & consequenter non datur vna aliqua relatio, quæ sit supremum genus huius prædicamenti. *Probat*ur hæc consequentia, quia relatio, quæ est supremum genus, est communis omnibus aliis relationibus, & superior illis: sed relatio habens correlationem non est superior illa: ergo quandoquidem nulla possit dari relatio sine correlatione, non potest assignari relatio quæ sit supremum genus.

Respondeo negando antecedens, quia relationes tertij generis non habent correlationes secundum communem sententiam, ex quo patet manifeste quod relatio vt sic, quæ est supremum genus huius prædicamenti, correlationem non habeat: quia si haberet, necessario omnis relatio contenta sub ipsa, deberet habere correlationem.

Respondeo secundo distinguendo antecedens: relationi cuique particulari, transeant relationi, vt sic, abstractæ ab omni relatione, nego antecedens.

121. Hæc de prima parte quæstionis sufficiant: quantum autem ad secundam, *Prima proprietas* relatiuorum est habere contrarium. Hæc autem, si de contrario proprie dicto intelligatur, non conuenit omnibus relatiuis, imò nullis formaliter vt talibus conuenit, sed solum ratione fundamenti; nunquam enim vna relatio potest formaliter ratione sui expellere aliam relationem; sed ex eo quod fundamentum proximum relationis vnus expellit formaliter fundamentum proximum alterius relationis, tanquam suum contrarium, dicitur etiam relatio, quæ sequitur ad ipsum, expellere relationem sequentem ad alterum fundamentum, quod expellitur; v. g. dissimilitudo, quam habent duo parietes in albedine & nigredine, dicitur habere pro contrario similitudinem in albedine aut nigredine, quia, si introducat albedo in extremo nigro, aut nigredo in extremo albo, expelleretur illa dissimilitudo, & loco ipsius esset similitudo.

Confirmatur hoc, quia *Philosophus* cap. de Quantitate dixit relationes non habere contrarium: ergo cum hic dicat quod habent contrarium, debet intelligi in sensu fundamentalis, non formali, modo iam explicato.

122. *Secunda proprietas* est suscipere magis & minus: quod etiam intelligendum est fundamentaliter, seu ratione rationis fundandi, aut terminandi, nam similitudo intenditur aut remittitur non per se, sed ex remissione aut intensione albedinis, v. g. siue ex parte fundamenti, siue ex parte termini: & ratio huius est, quia sicut relationes huius prædicamenti non producantur per se, hoc est, actione ad illas immediate terminata: ita neque intendi, neque remitti possunt per se, sed tantum ratione alterius. Sed controuertitur hic, utrum quando intenditur similitudo v. g. acquiratur aliqua noua entitas relatiua; an vero prior

Relatio vt sic non debet habere fundamentum vnum vt sic sibi correspondens.

Relatio vt sic non debet habere correlationem.

Prima proprietas relatiuorum est habere contrarium.

Secunda proprietas est suscipere magis & minus.

similitudo destruat, & alia destructa succedat ipsi. Quia in re nihil video certi, sed utrumque existimo esse probabile cum non sit ratio vigens contrarium; utrumque tamen res est parui momenti. Magis tamen probabile puto quod non destruat relatio præcedens quando intentio sit per additionem gradus ad gradum in fundamento eius v.g. in albedine: nam tum sufficit pars similitudinis subiectata in nouo gradu, in quo, si produceretur tota similitudo de nouo, deberet pars eius subiectari; quando etiam similitudo intederetur per ablationem alicuius gradus fundamenti, non deberet similiter tota destrui, sed pars correspondens isti gradui, nec vlla noua deberet produci. Si vero intendatur per destructionem totius rationis fundandi, aut rationis terminandi, & productionem nouæ; similitudo totaliter destruetur, & alia totalis succedet.

Tertia proprietas, dicitur ad conuertentiam.

123. Tertia proprietas est quod dicantur ad conuertentiam, id est, quod sicut vnum relatum dicitur ad alterum, ita alterum dicatur ad ipsum: sic pater dicitur filij pater, & filius dicitur patris filius; & hoc etiam habet locum in rebus tertij generis, quia sicut intelligens dicitur intelligens tale obiectum; ita obiectum dicitur obiectum talis intelligentis, quamuis non habeat relationem realem ad ipsum.

Quarta proprietas, esse simul natura.

Quarta proprietas est quod sint simul natura, hoc est, quod illa correlatiua, quæ dicuntur ad conuertentiam, sint talis natura, ut in vnum non sit causa, aut principium alterius, nec identificatum ipsi realiter, vnum tamen non possit existere sine altero, nec è contra. Nihil enim aliud denotat similitudo naturæ correlatiuorum, quam hoc.

Dices partem causare filium. Respondet patrem formatet non causare filium, sed partem fundamentaliter.

Quinta proprietas, esse simul cognitione.

Quinta proprietas est quod sint simul cognitione, id est quod vnum ex natura sua non petat cognosci ante alterum, sed æque vnus cognitio exigatur ad cognitionem alterius, sicut alterius ad cognoscendam ipsam.

Aduertendum autem, has non esse proprietates quarto modo: quædam enim non conueniunt omnibus, & quædam non conueniunt solis. Et hæc de Relatione.

DISPUTATIO XVI.

DE QUALITATE.

NON longius differendus Qualitatis tractatus quæ, si perfectio consideraretur, secundum locum post Substantiam occupare deberet.

QUESTIO I.

Quid sit Qualitas, & utrum sit perfectior Quantitate.

1. **N**ON queritur de Qualitate, prout qualitas significat quæcumque formam actuantem, seu informantem, seu inherentem, siue sit essentialis, siue accidentalis, sic enim qualitas non est alicuius determinati prædicamenti, sed quædam qualitas est de prædicamento substantiæ, quædam de prædicamento qualitatis, quædam de cæteris prædicamentis omnibus: omne enim, quod in quale prædicatur est qualitas in hoc sensu; & propterea cum differentia & accidens quodcumque prædicentur in quale, erunt etiam qualitates. Sed queritur de qualitate prout dicit determinatum genus entium, quæ ponuntur in vno solo prædicamento distincto à cæteris nouem prædicamentis.

explicatio qualitatis assignata à Philosopho.

In explicanda autem natura qualitatis ut sic in hac acceptione, varij sunt modi dicendi: & quidem ipsemet Philosophus hic definit, seu describit qualitatem esse, quæ tales dicuntur. Sed contra hanc descriptionem statim occurrit difficultas communis, quod idem describitur per ordinem ad seipsum: nam quale formaliter dicit ipsam qualitatem, & quemadmodum ridiculum esset ignoranti naturam albedinis explicare ipsam per ordinem ad album, ita hæc descriptio non satis apta videtur.

Difficultas prædictæ explicatio.

Confirmatur, quia qui ignorat qualitatem ut sic, ignorabit etiam quid sit quale ut sic: ergo non poterit manuci ad cognoscendam qualitatem proponendo ipsi, quod sit constitutum quale ut sic.

2. Propter hæc reprehenditur prædicta definitio ab Hurtado & alijs; sed defenditur à Complutensibus, qui addunt, quod vix potuit commodius explicari qualitas ut sic natura, quam per eius effectum formalem, significatum nomine sui concreti; quod nobis est aliquantulum notius, quam in abstracto, supponit autem quale esse notius quam qualitatem; unde etiam negarent antecedens confirmationis.

Defensio Complutensium.

Sed contra, quia falsum est quod vlli possit esse notius album, quam albedo, aut quantum quam quantitas: cum enim impossibile sit concipere quantum, nisi per modum habentis quantitatem, aut quale nisi per modum habentis qualitatem, profecto impossibile est ut sit notum alicui, quod aliquid sit quantum, aut quale, nisi sit notum illi, quid sit quantitas, aut qualitas.

3. Melius explicaretur Philosophus dicendo quod describeretur natura qualitatis hoc modo, supponendo quod non diceretur quales à quantitate, aut vlla relatione, & quod ex institutione communi vocis huius nemo intelligeret quantitatem, aut vllam relationem adhaerere rei, quæ denominaretur qualis; sed quod intelligeretur per hoc aliam aliquam formam accidentalem adhaerere ipsi: hoc enim supposito, non male dixit qualitatem ut sic, esse illam formam, à qua habent res denominationem qualis. In re autem conueniret hæc descriptio hoc modo explicata cum alia, quæ diceretur quod qualitas est accidens, quod nec est quantitas, nec relatio intrinsecus adueniens, nec relatio vlla ex sex vltimis prædicamentis. Quæ descriptio, licet non significaret nobis positue naturam qualitatis, ita tamen describeret eam, ut per hanc descriptionem posset facile quis cognoscere omnem formam in particulari propositam esse, vel non esse qualitatem: nam si cui proponeretur albedo, eo ipso quo videret quod non esset quantitas, nec relatio vlla, posset colligere, quod esset qualitas. Et similiter eo ipso, quo cognosceret quod intellectio non esset quantitas, aut relatio, posset colligere quod esset qualitas, & sufficiebat Philosopho dare talem descriptionem qualitatis, per quam de qualibet forma particulari, de qua dubitari posset, facile esset iudicium fere, an esset qualitas, nec ne.

Solum occurrit difficultas, quod ut quis cognosceret iuxta hanc descriptionem aliquid esse qualitatem, deberet cognosceret naturas omnium rerum quæ spectant ad cætera prædicamenta accidentalia. Sed hoc non impedit quominus descriptio sit bona, dat tamen occasionem inuestigandi meliorem aliquam, per quam sine recursum ad cætera omnia prædicamenta posset quis cognoscere naturam qualitatis.

4. S. Thomas duas descriptiones assignat qualitatis, primam 1. p. q. 28. art. 2. dicens eam esse dispositionem substantiæ. Secundam 1. 2. q. 49. ubi docet qualitatem esse modum accidentalem substantiæ, seu, ut explicat Complutenses, accidens modificatum, seu determinatum, vel imponens modum, aut denominationem substantiæ. Has duas explicationes coincidere dicunt Thomista communiter, & ex nostris eas approbat quidam recentior hic.

Duz descriptiones qualitatis à S. Thoma date

Sed certe mihi videntur ex se satis obscuræ, & insufficientes ad declarandam naturam qualitatis; nam quantum ad modum loquendi, certum est, Vbi esse modum substantiæ, seu accidens determinatum ipsius ad talem locum, sicut & Quando ad tale tempus; cum enim Petrus sit indeterminatus ad hunc & illum locum, hoc & illud tempus, determinatur ad hunc locum per hoc ubi, & ad hoc tempus per hoc quando; unde secunda descriptio conueniret ubi & quando, & consequenter non esset descriptio qualitatis: & idem esset dicendum de prima, si conueniret cum secunda descriptione, ut patet.

Non sola qualitas disponit aut modificat substantiam.

Rursus certum est, substantiam disponi aliquo modo per quantitatem ad recipiendas qualitates, & ad agendum ac patiendum ab agentibus corporeis, quæ in rem non quantam nequeunt agere. Præterea applicatione locali disponuntur res vltimate ad agendum in passum, quæ applicatio non est qualitas. Itaque ut prædictæ descriptiones sint bonæ, debet specificari in particulari quo modo disponat qualitas ut sic, aut modificet substantiam, alias non cognoscemus naturam eius, prout distinguitur à cæteris accidentibus.